Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Katedra sociální pedagogiky

Plánování a příprava na rodičovství v současnosti

Diplomová práce

Autor: Bc. Kristýna Fabiánová
Studijní program: N 7507
Studijní obor: Sociální pedagogika
Vedoucí práce: Stašová Leona, Mgr. Ph.D.
Oponent práce: Truhlářová Zuzana, Mgr. Ph.D.

Hradec Králové 2020

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta

Zadání diplomové práce

Autor:	**Kristýna Fabiánová**
Studium:	P18P0619
Studijní program:	N7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor:	Sociální pedagogika
Název diplomové práce:	**Plánování a příprava na rodičovství v současnosti**
Název diplomové práce AJ:	Present day preparation and planning for parenthood

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Diplomová práce se zabývá plánováním a přípravou na rodičovství v současné době. Teoretická část za pomoci studia odborných pramenů charakterizuje podoby partnerského soužití, zřetel je zvláště věnován rodičovství a motivací k němu. Cílem diplomové práce je zjistit, jaké okolnosti mají vliv na plánování rodičovství a jaké strategie budoucí rodiče používají při přípravě na něj. Praktická část využívá kvantitativně a kvalitativně orientované výzkumné šetření.

FIALOVÁ, Ludmila. Představy mladých lidí o manželství a rodičovství. Praha: Sociologické nakladatelství, 2000. Studie (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-858-5087-7. MATOUŠEK, Oldřich. Rodina jako instituce a vztahová síť. 3., rozš. a přeprac. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-86429-19-9. Preparation for Parenthood. GLOWM The global library of woman's medicine [online]. London: The International Federation of Gynecology and Obstetrics (FIGO), 2008 [cit. 2018-11-21]. Dostupné z: https://www.glowm.com/section_view/heading/Preparation%20for%20Parenthood/item/110#5481 RHEINWALDOVÁ, Eva. Jak vychovat šťastné dítě. Vyd. 4. Praha: Motto, 2011. Populárně psychologická řada. ISBN 978-80-7246-509-5. SOBOTKOVÁ, Irena. Průvodce rodičovstvím. Břeclav: Eva Klimovičová ve spolupráci s nakl. Adamira, 2012. ISBN 978-80-904217-3-8.

Garantující pracoviště:	Katedra sociální pedagogiky, Pedagogická fakulta
Vedoucí práce:	Mgr. Leona Stašová, Ph.D.
Oponent:	Mgr. Zuzana Truhlářová, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 6.11.2014

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala pod vedením vedoucí práce Leony Stašové, Mgr. Ph.D. samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne …

……..……..

Kristýna Fabiánová

Poděkování

Chtěla bych poděkovat vedoucí diplomové práce Leoně Stašové, Mgr. Ph.D. za podporu, vstřícný přístup a odborné rady během tvorby této diplomové práce.

Anotace

FABIÁNOVÁ, Kristýna. *Plánování a příprava na rodičovství v současnosti*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2020. 75 s. Diplomová práce.

Diplomová práce je zaměřena na problematiku plánování a přípravy na rodičovství v současné době. Toto téma je podrobně teoreticky popsáno ve čtyřech hlavních kapitolách práce. První kapitola se věnuje podobám partnerského soužití, konkrétně třem typům, kterými jsou manželství, kohabitace a singles. Druhá kapitola práce se zabývá rodičovstvím. Můžeme zde nalézt podkapitoly, jako jsou rodičovská role, funkce rodičovství nebo motivace či demotivace k rodičovství. Třetí kapitola navazuje na předchozí druhou kapitolu. Rodičovství je zde věnován prostor z hlediska jeho plánování. Setkáváme se zde s reprodukčními plány a další část je věnována odkládání rodičovství. A konečně poslední, čtvrtá kapitola se zaobírá strategiemi, které slouží k přípravě na rodičovství. Empirická část diplomové práce se opírá o provedený výzkum kvantitativního charakteru. Jedná se o dotazníkové šetření, které zjišťuje, jaké okolnosti mají vliv na plánování rodičovství a dále jaké strategie budoucí rodiče používají při přípravě na něj.

Klíčová slova: rodičovství, plánované rodičovství, příprava na rodičovství

Annotation

FABIÁNOVÁ, Kristýna. *Present day preparation and planning for parenthood.* Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Králové, 2020. 75 pp. Diploma Degree Thesis.

The thesis is about planning and preparation issues on parenting at the moment. This topic is theoretically described in four main chapters. The first chapter deals with the forms of cohabitation, specifically three types, which are marriage, cohabitation and singles. The second chapter deals with parenting. We can find subchapters such as parental roles, functions of parenting or motivation or demotivation to parenting. The third chapter continues on the previous second chapter. Parenting is solved in terms of planning. We discuss reproduction plans here and the next section is devoted to postponing parenthood. Finally, the last, fourth chapter is about strategies that are used to prepare for parenthood. The empirical part of the thesis is based on the quantitative research. This is a questionnaire survey which detects, what circumstances affect family planning and what strategies future parents are using to prepare for it.

Key words: parenting, family planning, preparation for parenthood

OBSAH

Úvod....8

1. Druhy partnerského soužití....10

1.1 Sňatkový trh....10

1.2 Manželství....11

1.3 Volné soužití....13

1.4 Singles....15

2. Rodičovství....18

2.1 Vývoj přístupu k rodičovství....19

2.2 Rodičovská role....21

2.3 Funkce rodiny jako „prostor pro rodičovskou roli“....24

2.4 Motivace a demotivace k rodičovství....28

3. Plánované rodičovství....31

3.1 Reprodukční plány....31

3.2 Odkládání rodičovství....34

4. Přípravné rodičovské kurzy v Hradci Králové....37

5. Plánování rodičovství a strategie sloužící k přípravě na rodičovství....41

5.1 Projekt průzkumu....41

5.2 Vymezení vstupních předpokladů (hypotéz)....42

5.3 Metoda výzkumného šetření....43

5.4 Sběr dat a charakteristika výzkumného vzorku....44

5.5 Analýza a interpretace výsledků....46

5.6 Shrnutí výzkumného šetření....66

Závěr....68

Seznam použitých zdrojů....70

Přílohy....73

Úvod

Rodičovství považuji za jednu z nejdůležitějších etap v životě člověka. Jak ve své knize moudře píše Vágnerová (2000, s. 344): „*Rodičovská role je důležitou součástí identity dospělého člověka.“* S uvedenou větou se zcela ztotožňuji. Založení rodiny představuje obrovský mezník v životě obou rodičů. Rodičovství přináší spoustu krásných a pozitivních zážitků, na druhou stranu je obrovskou životní zkouškou pro každého jedince. I proto je cílem práce zjistit, jaké okolnosti mají vliv na plánování rodičovství a dále jaké strategie budoucí rodiče používají při přípravě na něj. Problematiku rodičovství vnímám jako velice důležité téma, o kterém by se mělo stále hovořit. Toto téma je a vždy bude aktuální. Sama se nacházím ve věku, kdy je rodičovství stále častějším a intenzivnějším námětem mých myšlenek. I to byl jeden z důvodů, proč jsem si zvolila jako téma diplomové práce Plánování a příprava na rodičovství v současnosti. Vlastní zájem o tuto problematiku spolu s již zmíněnou aktuálností tématu, to vše zavdalo příčinu vzniku této práce.

Jako podklad pro teoretickou část práce sloužilo velké množství děl autorů známých a možná i těch méně známějších. Jak se ukázalo, rodičovství je tématem, kterým se zabývá nemalá řada autorů. Což je jistě dobrou zprávou pro mnoho z nás, především pak pro nastávající rodiče. Rodiče očekávající narození potomka, čeká nová životní výzva, se kterou se nemálo z nich setkává vůbec poprvé. Takový rodič si osvojuje nové životní role. Jednou z nich je i role edukační. Rodič se narozením potomka stává jeho učitelem, na tuto novou roli ovšem nemusí být dostatečně připraven. Proto shledávám edukaci jako důležitý nástroj pro zvládnutí oné role, role učitele a vychovatele. Jak už bylo řečeno, existuje mnoho autorů zabývajících se rodičovstvím. Jmenovat lze například díla Marie Vágnerové (2000), Zdeňka Matějčka (2013), Pavla Říčana (2014) a v neposlední řadě Iva Možného (2002, 2008), který nabízí pohled na rodičovství ze sociologického úhlu pohledu. Úkolem teoretické části práce je poukázat na detaily kontextů rodiny, která zastává klíčovou úlohu v životě každého jedince. Teoretická část se skládá ze čtyřech hlavních kapitol. První kapitola s názvem Podoby partnerského soužití rozebírá základní pojmy, jako jsou manželství, kohabitace a singles. Druhá a třetí kapitola jsou věnovány rodičovství. V druhé kapitole jsou rozebírány funkce, rodičovské role a dále motivace

nebo naopak demotivace k rodičovství. Třetí kapitola je konkrétně zaměřena na plánované rodičovství. Základními termíny této kapitoly jsou reprodukční plány nebo fenomén odkládání rodičovství. Poslední, tedy čtvrtá kapitola je pak věnována strategiím sloužícím k přípravě na rodičovství.

Empirická část práce slouží k dosažení stanoveného cíle diplomové práce. Jak již byla zmíněno, cílem práce je zjistit jaké okolnosti mají vliv na plánování rodičovství a jaké strategie budoucí rodiče používají při přípravě na něj. Pro empirickou část práce bylo zvoleno šetření kvantitativního charakteru, dotazník.

Myslím, že by výstup této diplomové práce, mohl být vhodným edukačním podkladem pro všechny rodiče. Nejen teoretická nýbrž i empirická část práce se snaží postihnout strategie, které lze při přípravě na rodičovství využít. Empirická část práce navíc vyhodnocuje strategie, které jsou u budoucích rodičů oblíbené a hojně využívané. Proto bych byla ráda, aby práce neupadla v zapomnění a sloužila při nejmenším jako zdroj užitečných tipů všem rodičům.

1. Druhy partnerského soužití

První kapitola této diplomové práce je věnována druhům partnerského soužití. Základem rodiny je pár, dnešní moderní doba, ve které žijeme, dává každému z nás možnost výběru. Můžeme si vybrat, zda chceme svůj život prožít po boku partnera, a to ve svazku manželském nebo naopak žít nesezdaní. Variabilita rodin je v dnešní společnosti běžná. Další variantou je žít bez partnera. Tento druh životního stylu označujeme jako singles. Singles nelze považovat za druh partnerského soužití, jelikož osoba žijící tímto životním stylem s partnerem nežije. Do této kapitoly jsem singles zařadila proto, že i osoby žijící bez partnera mohou po svém potomkovi toužit. Konktrétně těmto třem uvedeným druhům bude nyní věnován větší prostor.

1.1 Sňatkový trh

Vstup do manželského svazku je velkým životním krokem, který není jednoduché učinit. Než se člověk zaslíbí druhé osobě, potřebuje věřit, že právě ona je tou pravou. Během života se snažíme onu osobu najít. Tomuto hledání se věnuje následující Teorie sňatkového trhu.

Ivo Možný (2002, s. 100) vysvětluje výraz sňatkový trh následovně: *„v každé společnosti existuje sociální prostor, v němž dochází k setkávání, vzájemnému oceňování, zvažování a vytřiďování párů, které potenciálně směřují k manželství.“* Každý člověk v určité životní fázi tímto prostorem prochází. I v případě, že sám nemá o uzavření svazku zájem. Pokud tento zájem sdílí, je vnímám jako předmět tohoto zájmu druhé osoby. Někteří jedince mohou na sňatkový trh vstoupit i opakovaně. V dnešní době to není výjimkou. Je tomu tak v případě rozvodu. Dříve bylo jako hlavním důvod opětovného stupu na sňatkový trh vnímáno ovdovění (Možný, 2002).

Avšak jako první se o tzv. Teorii sňatkového trhu zmiňuje Becker (1991). Tento autor popisuje účastníky sňatkového trhu jako málo informované jedince, kteří mají zkreslené představy o druhých osobách, potenciálních životních partnerech. Tyto osoby vědí, že je potřeba získat co největší množství informací o svém protějšku. V procesu získávání informací o jedné osobě nepřestávají hledat lepšího jedince, s kterým by uzavřeli výhodnější sňatek.

Některé osoby zůstávají na sňatkovém trhu podstatnou část svého života. Ovšem neustálé vyhledávání lepších jedinců je náročné nejen na čas, ale také na úsilí, které je potřeba k poznávání nových partnerů vynaložit. Racionální osoba si tato fakta uvědomuje. Je si vědoma toho, že čím déle na sňatkovém trhu setrvá, tím více odkládá výnosy, které by ji manželství přineslo. Proto je ochotna uzavřít sňatek, i přes vědomí toho, že by ji další vyhledávání mohlo přinést lepšího partnera. Ovšem s opětovným odkládáním manželství, by ve výsledku mohly náklady převýšit zisk z uzavření manželství (Becker, 1991).

1.2 Manželství

„Společensky uznaný, legitimizovaný sexuální vztah mezi dvěma nebo více partnery opačného pohlaví, který je základem rodiny“, takovou to definici uvádějí Kalibová, Pavlík, Vodáková (2009, s. 61). Dále manželství rozlišují do několika forem. První formou je vztah mezi jedním mužem a jednou ženou, tzv. monogamie. Mezi další dvě formy patří polygamie, tedy vztah jednoho muže s dvěma a více ženami. A logicky polyandrie, termín označující vztah jedné ženy s dvěma nebo více muži (Kalibová, Pavlík, Vodáková 2009). Roubíček (1997) ve své knize sděluje, že největší počet dětí se stále rodí u partnerů, kteří spolu uzavřeli svazek manželský.

Roubíček (1997) novorozence klasifikuje do dvou skupin. A to na děti manželské a děti nemanželské. Přesně definuje manželské dítě jako: *„dítě, jehož otec a matka žili spolu v manželství v době jeho početí, obecně se však za manželské považují i děti, které sice vzešli z předmanželských početí, ale jejich rodiče uzavřeli sňatek ještě před jejich narozením.“* (Roubíček, 1997, s. 226). Nemanželské děti můžeme charakterizovat naopak jako děti, jejichž rodiče nebyli v době jejich narození sezdáni. Jak autor upozorňuje, je důležité zachovat rozlišení dětí manželských a nemanželských, jelikož vyrůstají v odlišných podmínkách (Roubíček, 1997).

Český statistický úřad (dále ČSÚ) zveřejňuje statistiky popisující populaci z mnoha různých úhlů pohledu. Podle ČSÚ lze zaznamenat změny ve struktuře narozených dětí, změny týkající se rodinného stavu matek těchto dětí. *„Zatímco v roce 2005 byl podíl živě narozených svobodné matce 25,2 %, tak o deset let později to bylo již 42,3 %. Naopak podíl narozených, vdaným ženám, poklesl za stejné období z 68,3 % na 52,2 %.“* (Český statistický úřad, 2016, online).

Díky těmto údajům je tedy možné potvrdit výše uvedená Roubíčkova (1997) tvrzení, že nejvíce dětí se rodí v manželství. Ovšem je nutné poznamenat, že se ramena vah začínají převažovat. Roste podíl dětí narozených rodičům, kteří neuzavřeli sňatek.

Zajímavé je srovnání společného soužití partnerů podle náboženského vyznání. Kuchařová a Šťastná (2009) srovnávají rozdílné trendy v uzavírání sňatků mezi věřícími a nevěřícími lidmi. Přichází se zjištěním, že existují podstatné rozdíly mezi těmito dvěma skupinami lidí. Je zjevné, že věřící páry vstupují do manželství v dřívějším věku než páry nevěřící. Dále uvádí, že u párů nábožensky založených dochází k menšímu počtu rozvodů, ovšem s výjimkou nejmladší věkové kategorie, která byla určena párům od 18 do 29 let. V této věkové kategorii dnes dochází k rozvodům dokonce častěji než u párů nevěřících. Autorky přichází s jednoduchým vysvětlením. Jelikož tyto páry uzavřeli sňatek dříve než páry nevěřící, došlo bohužel také rychleji k rozpadu manželství. Nejvýraznější rozdíly ovšem můžeme najít ve věkové kategorii od 45 do 59 let. Zde dochází k podstatně většímu počtu ukončení manželství u párů bez náboženského vyznání. A to přesně v 24 % případů. Věřící páry této věkové kategorie ukončily manželství v 14 % případů. Kuchařová, Šťastná (2009, s. 127): *„Z reálného chování lze tedy jistý vliv katolicismu na větší ocenění manželství, vstup do něj a setrvání v něm potvrdit“.*

Jak bylo již řečeno, i u mladých manželských párů dochází k rozvodům, jak u párů věřících nebo nevěřících. Vágnerová (2000, s. 335) ve své knize popisuje rozpor ve vnímání manželství mladé generace, rozpor mezi očekáváním a skutečností: „*Dnešní mladí lidé očekávají od manželského partnera mnohem víc, než očekávali jejich rodiče. Manželé v minulosti nepočítali s nějakým hlubším vzájemným porozuměním. Obecně se předpokládalo, že muži a ženy jsou natolik rozdílní, že by něco takového nebylo možné.“* Upozorňuje, že pro úspěšnost daného manželství je potřeba dosáhnout souladu mezi očekáváním a reálnou možností tato očekávání naplnit. Důležité je mít reálné představy o osobnosti partnera, o vlastní roli v manželství, ale také o plánech a očekávání od manželství obou partnerů. Zřetel tato autorka klade na to, že každý z partnerů pochází z odlišných orientačních rodin a proto je nutné najít soulad mezi očekáváním obou z nich (Vágnerová, 2000).

Willi (2006) ve své knize popisuje podobný fakt, iluzi věčné lásky. Vyobrazuje jakýsi paradox, že i přes rozvinuté rozumové nadání lidé podléhají

oné iluzi. Iluzi, ve které dokáže mladý pár žít, i přes tu skutečnost, že kolem sebe vidí naprostý opak. Páry věří tomu, že tento stav nekonečné lásky a štěstí, který prožívají v začátcích vztahu, bude trvat napořád. Přitom dlouhodobý vztah a obzvlášť manželství jsou opravdovou zkouškou pro oba z partnerů. Zkouškou zahrnující cit pro spravedlnost, rovnoprávnost nebo schopnost řešení konfliktů společně.

1.3 Volné soužití

Volné soužití, nesezdané soužití nebo kohabitace. Slova, která můžeme nalézt v literatuře, a která vyjadřují totéž. Soužití muže a ženy, jež neuzavřeli manželství. Odborná literatura definuje nesezdané soužití jako: *„soužití dvou jedinců opačného pohlaví ve svazku podobném manželství bez formálního uzavření sňatku. Je to nový jev, v kulturně legitimních vzorcích rodinných startů, který je možno sledovat v západních zemích od 60. let 20. století.“* (Kalibová, Pavlík, Vodáková, 2009, s. 78)

I přesto, že se tento trend objevuje již v 60. letech 20. století, stále ho považujeme za něco nového. Důvodem je malé kvantitativní zastoupení. Nejvíce párů žijících v nesezdaném soužití žije v severských zemích. Především v Dánsku a Švédsku, odkud tento trend také pochází (Kalibová, Pavlík, Vodáková, 2009). Giddens (1999) popisuje situaci ve Švédsku. V roce 1999 žilo ve Švédsku volným soužitím pouhé 1 % párů. Dnešní doba přinesla velký nárůst tohoto životního stylu. A eviduje asi 40 % takovýchto soužití. Stoupající tendenci takového způsobu života lze zaznamenat i v západních zemích. Jsou jimi Francie, USA, Austrálie, Německo, Francie, Kanada nebo v Nizozemí. Odhaduje se, že nesezdaným soužitím žijí ve většině případů mladé páry, převážně lidé s vyšším vzděláním. Významný podíl zastupují i lidé, kteří jsou rozvedení (Kalibová, Pavlík, Vodáková, 2009).

Nesezdané soužití bylo původně považováno z deviantní chování, dnes je společností přijímáno jako téměř běžný způsob života. V severských zemích je volné soužití uznáno i zákonodárným způsobem. Mnohé západní země považují kohabitaci za sociální normu. Tradiční sled událostí, který vedl od námluv po příchod dětí je zřejmě definitivně narušen. Tento cyklus názorně ukazuje schéma Rabušice (2001, s. 195):

„láska > chození spolu (námluvy) > sňatek > pravidelný sex > děti“

Ze schématu vyplývá, že uzavření sňatku bylo dříve podmínkou pravidelného sexuálního života. Dnes tomu tak není. Sňatek není podmínkou sexuálního života. Sňatek není ani podmínkou příchodu dětí. Lidé, kteří spolu žijí nesezdaní, mají potomky stejně jako manželé. Kromě manželství je dnes vynechávána i fáze tzv. chození. Mnoho párů spolu začíná sdílet domácnost již v počátcích vztahu. Toto tradiční schéma je pro dnešní dobu v mnoha případech zastaralé a neplatné (Rabušic, 2001).

Jandourek (2009) popisuje manželství na zkoušku jako nový fenomén dnešní doby. Jedná se o jakousi přípravu před tím, než pár společně vstoupí do manželství. Tento fenomén má vzrůstající tendenci. Je tomu tak i proto, jelikož společnost vyjadřuje toleranci vůči této „zkoušce". Nepopisuje tento stav ovšem jako definitivní. Ze dvou domácností se v budoucnosti stane domácnost jedna a společná. Jelikož tyto páry ve většině případů plánují vstup do manželství. Alan (1989) podobně jako Jandourek tento časový úsek definuje jako přechodnou dobu, po kterou se muž a žena připravují na manželství. Vágnerová (2000) toto tvrzení potvrzuje. Jelikož takovýto druh soužití většina párů nevnímá jako dostatečně pevné a funkční rodinné zázemí, rodí se z takových soužití méně dětí. Bezdětnost je tudíž chápána jako signál toho, že tento životní způsob nevnímají páry jako trvalý, nýbrž jako přechodný.

Fialová, Hamplová, Kučera a Vymětalová (2000) pomocí průzkumu sledovali názory mladých lidí na nesezdané soužití. Zjistili, že volné soužití je pro většinu mladé generace přijatelný způsob života, ovšem pouze na určitý časový úsek. *„Téměř 70 % mladých svobodných lidí považuje tento způsob soužití za vhodný předstupeň manželství, za „manželství na zkoušku", a jen přibližně desetina z nich předpokládá, že by se svým partnerem žila ve volném svazku trvale."* (Fialová, Hamplová, Kučera, Vymětalová, 2000, s. 122). Jak se dalo očekávat mezi ty, kteří více preferují nepřetržité volné soužití, patří více muži než ženy. Přesně se jednalo o 11 % mužů vůči 7 % zastoupení žen. Přechodné volné soužití by volilo 71 % žen a 68 % mužů. Jak autoři uvádí, je otázka, zda je instituce manželství ohrožena. Jelikož většina mladých lidí, dle průzkumu vyslovila ten názor, že manželství stále považují normální způsob soužití dvou lidí. (Fialová, Hamplová, Kučera, Vymětalová, 2000). Rabušic (2001) potvrzuje, že většina mladé generace sdílí ten názor, že manželství není zastaralou institucí. Nejvíce mladých lidí, kteří si naopak myslí, že je manželství institucí zastaralou najdeme ve Francii

či západních zemích jako jsou Německo, Belgie, Slovinsko nebo Bulharsko. Češi se svým pozitivním náhledem na manželství ztotožňují například s Poláky či Slováky.

Tento pozitivní náhled postupem času začínají popisovat i statistiky ČSÚ. I přesto, že od počátku 90. let 20. století měla sňatečnost v České republice klesající tendence, v roce 2017 bylo uzavřeno na území České republiky nejvíce sňatků za posledních 10 let. „*V roce 2017 uzavřeli obyvatelé ČR celkem 52,6 tisíce manželství, což bylo o 1,8 tisíce více než v předchozím roce a nejvíce od roku 2008.*“ (Český statistický úřad, 2017, online).

Fialová, Hamplová, Kučera a Vymětalová (2000, s. 125) kromě názorů na nesedané soužití pozorovali také délku trvání volných vztahů, výsledky byly následující: *„Většina nesezdaných soužití osob mladších 24 let byla jen krátká, 72 % z nich trvalo méně než dva roky, a to při průměrné délce trvání 1,7 roku. U respondentů starších 24 let byla nejčastější doba trvání 1–2 roky. Průměrná délka trvání nemanželských soužití v celém souboru činila jen 2,2 roku.“* Tato v průměru krátká doba, po kterou páry preferují volné soužití, poukazuje na to, že většina párů posléze volí přeci jen soužití v manželství.

Říčan (2014) poukazuje na zajímavý fakt, že je důležité, aby se pár před vstupem do manželství poznal co nejvíce. Není tedy na škodu, když partneři po nějakou chvíli žije volným soužitím. Říčan popisuje jako nejmenší nutnou dobu, pro vzájemné poznání páru půl roku. Za tuto dobu se projeví povahové vlastnosti a je téměř jisté, že dojde ke konfliktu. Tento konflikt je prospěšný, ukáže totiž schopnost obou konflikt řešit. Na druhou stranu ovšem vyslovuje názor, že toto volné soužití nemá trvat příliš dlouhou dobu. Říčan (2014, s. 250): *„Přezrálí milenci, kteří třeba za pět let nedospěli do stádia společné domácnosti nebo něčeho, co se jí silně podobá, by se možná měli spíše rozejít než vzít.“*

1.4 Singles

Poslední, třetí část první kapitoly věnuji modernímu životnímu stylu. Moderním ho nazývám proto, že v dřívějších dobách nebyl společností tolik přijímán, jako je tomu dnes. Tudíž byl i daleko méně praktikován v běžném životě. Jedná se o tzv. životní styl singles. I přesto, že se nejedná o partnerské soužití, je tomu to životnímu stylu v této práci věnován prostor. Důvodem je to, že i lidé žijící bez partnera touží mít děti stejně jako lidé žijící v páru.

ČSÚ (2014, online) vysvětluje, že není jednoduché přesně vymezit skupinu lidí singles. Pro singles neexistuje všeobecně platná a přijímaná definice. ČSÚ (2014, online): *„Nejjednodušší vymezení je pouze na základě věku a rodinného stavu, komplexní pak i základě motivů žít samostatně. Většina široce používaných definic má společný základ-život osamoceně bez partnera.“* Z tohoto důvodu přišel ČSÚ s vlastní definicí. Za singles považuje ty jedince, kteří bydlí samostatně a jsou ve věkovém rozmezí mezi 20–39 lety (ČSÚ, 2014, online).

Jandourek (2009) pak ve své knize definuje pojem singles jako osoby, které nechtějí uzavřít sňatek manželský, jelikož jim vyhovuje svobodný život bez závazků. Mnoho jedinců vidí pouze výhody takového životního stylu. Patří mezi ně například větší prostor pro budování kariéry nebo pro volnočasové aktivity. Kromě toho můžeme jako výhodu života bez trvalého partnera jmenovat i větší sexuální nezávislost, to se týká zejména počtu a střídání sexuálních partnerů. Nicméně existují samozřejmě i nevýhody. Jedná se především o emocionální stránku jedince, který může prožívat pocity osamění či izolace.

Vágnerová (2000) dodává, že je tento životní styl typický pro velkoměstské prostředí, které dává větší prostor pro anonymitu. Toto tvrzení můžeme potvrdit na základě výsledků posledního sčítání lidu, z roku 2011. ČSÚ přišel s následujícími výsledky: *„Zastoupení singles bylo nejnižší v obcích s 500–999 obyvateli, přičemž se zvyšujícím se počtem obyvatel v obci rostla také intenzita osob žijících v tomto typu domácnosti. Maximální podíl byl zjištěn v obcích nad 100 tisíc obyvatel, kde domácnosti singles představovaly až 14 % všech osob ve stejné věkové skupině.“* (ČSÚ, 2014, online).

Vágnerová (2000) dále rozvádí Jandourkovu definici osob žijících singles a rozděluji osoby, které spadají do této kategorie životního stylu do tří skupin. A to na jedince, o kterých hovořil Jandourek, tedy na jedince, kteří si tento životní styl vybrali sami a jsou s ním spokojeni. Netouží po změně života bez trvalého partnera. Jako druhou skupinu jmenuje jedince, kteří takovýto životní styl považují pouze za dočasný a do budoucna plánují změnu, tedy dlouhodobý vztah a uzavření sňatku. Tento případ je typický pro období mladé dospělosti, kdy mnoho jedinců experimentuje se svým životem. Posledním typem jsou lidé, jenž si tento životní styl nevybrali, ovšem jsou nuceni okolnostmi takto žít. I přesto, že po trvalém svazku touží, nemohou partnera najít. Jsou se svým životem nespokojeni,

ale nedokáží nastolit změnu. Většinou se jedná o jedince s nízkou sebedůvěrou a velkým sebepodceňováním. Žijí izolovaně a prožívají pocity osamělosti. Mezi charakteristické zástupce této skupiny řadíme osoby, které jsou nějakým způsobem hendikepované.

Poslední sčítání lidu, které bylo provedeno v roce 2011, popisuje stálý a dlouhodobý nárůst počtu domácností jednotlivců, singles. Výsledky tohoto sčítání říkají, že v České republice žije na 300 tisíc domácností, žijících tímto způsobem. *„K 26. 3. 2011 žil tímto způsobem života každý devátý muž a každá třináctá žena ve věku 20–39 let. Pro srovnání, na počátku 90. let se jednalo o každého patnáctého muže a každou třicátou devátou ženu v tomto věkovém rozpětí.“* (ČSÚ, 2014, online). Habartová (2014, online) přičítá tuto vzrůstající tendenci žít o samotě několika faktorům. Jde o vyšší bytovou dostupnost, změny týkající se životního stylu a především tento fakt spojuje s tzv. druhým demografickým přechodem. Tento přechod pro českou populaci datuje od 90. let 20. století. Jako hlavní charakteristické znaky druhého demografického přechodu uvádí: *„pokles úrovně plodnosti pod hranici prosté reprodukce, odkládání mateřství do vyššího věku, zvyšování podílu dětí narozených mimo manželství, nárůst různorodosti v životních drahách a formách soužití a s tím spojené stárnutí populace.“* (Habartová, 2014, online).

2. Rodičovství

Jak jsem již zmiňovala v úvodní části této práce, rodičovství považuji za jednu z nejdůležitějších etap, které mě v životě čekají. Jedná se o zlomovou etapu, kterou nelze vrátit zpět. Pokud se jednou staneme rodičem, budeme jím navždy. *„Jednou z klíčových životních událostí je rodičovství, které sociologové rodiny považují za definitivní vstup do dospělosti a událost, která nezvratně změní identitu každého člověka.“* (Katrňák, 2011, s. 36). Kalibová a Pavlík (2005) rodičovství jednoduše definují jako vztah, který panuje mezi rodiči a jejich dětmi. Tento vztah rozlišují na vztah mateřský a vztah otcovský. V prvním případě se jedná o vztah, který existuje mezi matkou a jejími dětmi. Druhý případ, tedy vztah otcovský byl navázán mezi otcem a jeho dětmi.

Vágnerová (2000) popisuje potřebu zplodit dítě jako pud, tedy vrozenou biologickou potřebu. Tento pud slouží k zachování rodu. Je známé, že síla tohoto pudu je u každého člověka individuální. Existují lidé, kteří po zplození svého potomka velice touží. A existují lidé, kteří takové pocity nesdílí. I tato potřeba, podobně jako ostatní pudové potřeby, je ovlivněna psychicky. Rodičovství dokáže psychické potřeby uspokojovat nebo to naopak nedokáže a v uspokojení psychických potřeb může bránit.

Matějček a Langmeier (1986) popisují čtyři psychické potřeby, které se s příchodem dětí dostávají do rozporu. Tento rozpor spočívá v tom, zda dochází k uspokojení psychických potřeb nebo naopak spíše k utišení psychických potřeb. První rozpor spočívá v tom, zda zkušenosti a zcela nové zážitky, které se s novým potomkem nesporně vyskytnou, dokáží vyvážit množství vynaloženého osobního prostoru a času. Rodič se již nemůže po narození potomka zcela svobodně rozhodovat, jakým způsobem by chtěl svůj volný čas trávit a musí ho z velké části podřídit dítěti. Druhou potřebou, jak Matějček a Langmeier popisují, je potřeba citové vazby. Citová vazba, která po narození dítěte vzniká, je velice silná a intenzivní. Dítě od svých rodičů city vyžaduje, je vděčným objektem takové citové vazby. City, které jsou mu poskytovány, svým rodičům oplácí. Takový vztah je zcela běžný a do určitého období i jistý, alespoň po dobu dětství. Rozpor přichází ve chvíli, kdy je dítě příčinou změny emočních vztahů mezi partnery. Vždy po narození potomka dochází ke změnám v partnerských vztazích. Každý z partnerů si osvojuje nové životní role, musí zvládnout nové

povinnosti a umět přijmout zodpovědnost za někoho jiného než je on sám. To může být příčinou odcizení mezi partnery. Třetí uvedenou potřebou je potřeba seberealizace. Jak bylo uvedeno výše, přivedení potomka na svět je mnohdy chápáno jako vstup do dospělosti. Společnost interpretuje status rodiče na společenském žebříčku výše než člověka, který je bezdětný. Někteří rodiče dokonce své děti považují za smysl svého života a po odchodu dítěte z domova mají pocity prázdnoty a méněcennosti. Opak neboli rozpor může přijít v případě, že rodič považuje své dítě za překážku ve vlastní seberealizaci. Často je tomu tak ve spojení s profesí či kariérním rozvojem. Velká potřeba vlastní seberealizace v oblastech nespojených s výchovou dětí vede v mnoha případech k omezení počtu dětí nebo úplné bezdětnosti. Potřeba otevřené budoucnosti je poslední uvedenou psychickou potřebou. Otevřená budoucnost je v knize popisována jako zachování rodu se všemi jeho charakteristickými znaky. Dítěti předáváme nejenom podobu, nýbrž také tradice, zvyky či hodnoty. Tím dochází k jakémusi pokračování života rodičů skrze své děti. Na druhou stranu je si třeba uvědomit, že i přesto, že je dítě nositelem hodnot svých rodičů, rodiče musí na určité období sami svou budoucnost limitovat. Jelikož musí, nebo by alespoň měli, veškerá svá rozhodnutí dělat s ohledem na své potomky (Matějček a Langmeier, 1986).

2.1 Vývoj přístupu k rodičovství

„Standardní očekávání, že mladí lidé uzavřou manželství a budou mít děti, funguje jako určitá sociální norma“, to píše Vágnerová (2000, s. 345). S tímto názorem by jistě souhlasili Parsons a Bales (1956), kteří popisují rodinu jako základní kámen tradiční společnosti. Vyslovují názor, že dítě je hlavním cílem manželství, bez potomka postrádá manželství smysl a manželská úloha není plně naplněna. Katrňák (2011) říká, že v tradiční společnosti byl tento názor jistě pokládán za vzorový. Ovšem dnes v moderní společnosti se názory a postoje mění. Dítě již není vnímáno jako jediný cíl manželství. Ani manželství už není pokládáno za jediný cíl mladých párů.

Rabušic (2001) píše, že tyto výše popsané změny, vedly ke dvěma demografickým přechodům. První demografický přechod definuje jako pokles nejen porodnosti, ale i úmrtnosti. Tradiční společnost se vyznačovala vysokou úmrtností populace. Aby byl zachován početní stav populace, byla potřeba

velká porodnost žen. Na jednu ženu v tradiční společnosti, tedy před demografickým přechodem, připadalo alespoň šest narozených dětí.

Druhý demografický přechod je definován ještě větším snížením porodnosti. Zásadní zlom přinesla 60. léta 20. století, kdy v západní Evropě klesla hladina úhrnné plodnosti pod 2,1. Tedy pod hodnotu, která je nezbytná pro udržení stávající velikosti populace (Rabušic, 2001). Možný (2008) vidí jako hlavní příčiny druhého demografického přechodu změny v sociálních systémech, ekonomickou krizi a hlavně změnu v chápání propojenosti ženy a mateřství. Kdy v 60. a 70. letech ženská hnutí toto propojení odmítla. Zároveň v tomto období dochází k rozvoji účinných antikoncepčních prostředků.

Druhý demografický přechod se ve všech evropských zemích nevyvíjí současně. Jak píše Beck (2018) do zemí východní Evropy další snižování porodnosti přichází oproti zemím západní Evropy opožděně. Pokles porodnosti se zde začíná projevovat v 80. letech. Zde jako příčinu druhého demografického přechodu popisuje změnu společnosti od socialismu k tržnímu hospodářství. Tento posun přináší i nové chápání životních hodnot. Největší hodnotou již není rodina, nýbrž kariéra. Rabušic (2001) tento posun nazývá individualismem. První demografický přechod, tedy první postupné snižování porodnosti Rabušic (2001) definuje jako přechod k altruismu. Altruistické cítění je zaměřené na druhé osoby. Dítě bylo středem pozornosti každé rodiny a bylo o něj láskyplně pečováno. Hodnota dítěte rostla. Rodina chtěla, potomkovi poskytnou veškerou péči. Druhý demografický přechod přinesl změnu. Touto změnou je již zmíněný přechod od altruismu k individualismu. Snižování porodnosti již nesouvisí s péčí o menší počet dětí v rodině, ovšem s péčí o vlastní osobu.

Fialová, Hamplová, Kučera, Vymětalová (2000) popisují propopulační politiku, která byla na našem území realizována za doby socialismu. Tato politická strategie se zasloužila o populační nárůst, i přestože v jiných, zvláště v západoevropských zemích, docházelo k populačnímu poklesu. Díky socialismu se druhý demografický přechod na našem území opozdil. Socialistický režim vyzdvihoval práci jako hlavní poslání každého jedince. *„Do pracovního poměru vstupovalo téměř veškeré práceschopné obyvatelstvo, včetně mladých žen, a to i matek malých dětí.“* (Fialová, Hamplová, Kučera, Vymětalová, 2000, s. 11). Dostatek pracovní síly režim zajišťoval pomocí propopulační politiky. V 70. letech byly nastaveny takové podmínky,

které pracujícím rodičům usnadňovaly založení rodiny. Jednalo se například o novomanželské půjčky, výhodné ceny dětského zboží a potravin nebo vznik mnoha nových institucí zajišťujících péči o děti (Fialová, Hamplová, Kučera, Vymětalová (2000).

Katrňák (2011) přesně udává, že v tomto období došlo k nárůstu narozených dětí z hodnoty 1,8 dítěte na jednu matku na 2,5 dítěte, to vše během krátkých deseti let. Od 80. let se druhý demografický přechod projevuje i u nás. Po revoluci v roce 1989 se otevřeli nové dveře plné příležitostí. Mladí lidé si mohou vybrat, zda svůj život zasvětí práci, cestování, volnočasovým aktivitám nebo rodině.

Aktuální populační vývoj výborně popisují statistiky ČSÚ. Dle těchto statistik lze konstatovat, že se v české republice zvyšuje úhrnná plodnost. Tedy průměrný počet dětí, které připadají na jednu ženu v reprodukčním věku. V roce 2016 se úhrnná plodnost *„zvýšila se z 1,57 na 1,63 dítěte a udržela se tak nad hodnotou 1,5, která je považována za hranici „nízké“ plodnosti. Vyšší úroveň plodnosti než 1,63 z roku 2016 byla v ČR naposledy v roce 1993 (1,67).“* (ČSÚ, 2017, online). Rok 2017 přinesl ještě lepší výsledky, celkový počet narozených dětí činil 114,4 tisíce dětí. Tento počet je nejvyšší od roku 2011 (ČSÚ, 2018, online). Tyto výsledky jsou pozitivní. Přesto je třeba upozornit na to, že ani tato čísla prozatím nestačí. Pro zajištění prosté reprodukce populace, je potřeba dosáhnout hodnoty 2,1 dítěte na jednu ženu v reprodukčním věku (ČSÚ, 2017, online). Pro přehlednost výše uvedeného vývoje je zařazen graf, který můžeme nalézt v přílohách, Příloha A.

2.2 Rodičovská role

Lašek (2011, s. 76) definuje roli jako: *„souhrn postojů, smýšlení a způsobů chování, které jedinec má mít ve své pozici, které má projevit ve svém chování a které jsou také od něho očekávány.“* Během svého života získáváme stále nové role, kterým se učíme. Učíme se ovšem nejenom rolím svým, ale pozorujeme i role druhých lidí. Pozorováním druhých, získáváme rovněž zkušenosti, které můžeme využít v budoucnu, až se ocitneme v podobné pozici jako pozorovaní jedinci (Lašek, 2011). Dalo by se tedy říci, že na pojetí určité role může mít do značné míry vliv naše nejbližší sociální okolí. Vzor, který nám přinesli vlastní rodiče ve výchově dětí, se může odrazit i ve výchově našich vlastních dětí.

Zajímavý fakt, který v knize popisuje Vágnerová (2000) se týká vyrovnání rolí mezi rodiči a jejich dětmi, ve chvíli, kdy se ony sami stanou rodiči. Až v tomto momentu, dokážou děti pochopit vlastní rodiče. Začnou rozumět různým motivům chování, které jim v minulosti mohly připadat jako neefektivní a neúčelné. To vše vede k navázání hlubšího a lepšího vztahu mezi oběma stranami. Vágnerová tento jev popisuje jako dozrávání vztahu k vlastnímu otci a matce.

Vágnerová (2000, s. 344) charakterizuje vstup do rodičovské role jako: „*důležitou součást identity dospělého člověka.“* Rodičovskou roli charakterizuje jako primárně biologicky podmíněnou, nelze však opomíjet její významnost sociální i psychickou. Má značný vliv na celou osobnost každého jedince, odráží se v jeho uvažování, v jeho emočním prožívání, ale také v ostatních rolích i mezilidských vztazích. Rodičovskou roli vystihuje pomocí čtyř bodů jako: silně asymetrickou, nevratnou, nezrušitelnou vazbu k určitému partnerovi a jako roli, která vyžaduje změnu životního stylu. První bod má popisovat nezpochybnitelnou moc rodiče nad dítětem. Dítě je na rodiči plně závislé, nejen materiálně, také emocionálně. Rodič rozhoduje o všem, co se dítěte týká. Druhý bod se věnuje nenávratnosti tohoto životního kroku. Nelze přestat být rodičem, rodičem jsme na celý život. Díky tomuto faktu se rodičovská role od ostatních rolí liší. Naše dítě nelze vyměnit, stejně jako není možné vyměnit partnera, se kterým jsme dítě přivedli na svět. Třetím charakteristickým bodem rodičovské role je tedy nezrušitelná vazba mezi oběma rodiči dítěte. I pokud by došlo k rozpadu vztahu rodičů, tato specifická vazba potrvá navždy. Čtvrtý a poslední bod je podle Vágnerové nutná změna životního stylu. Už nikdy nebudeme žít natolik svobodně a nezávisle jako před narozením potomka. Naše rozhodnutí změní i jeho život, proto je potřeba rozvážně promýšlet veškeré životní kroky.

Kuchařová a Šťastná (2009) píší, že v minulosti rodičovská role podléhala křesťanské tradici, která vychází z biblických textů. Tradiční křesťanský model vychází z patriarchálního uspořádání rodiny. Jedná se tedy o výsadní postavení muže, který je vnímám jako hlava rodina a má právo rozhodovat. Žena je muži podřízena a poslušna. Pokud se tomu tak neděje, má muž právo ženu potrestat. Muž byl živitelem rodiny a žena zastávala pečovatelskou roli. Děti své rodiče ctily a vážily si jejich péče. I přesto, že děti podléhaly rozhodnutím otce, žena na ně měla velký vliv. Tento vliv pramenil z její pečovatelské role, díky této roli trávila většinu času s dětmi právě žena, a díky tomu měla zásadní vliv na jejich dospívání.

Dudová (2008) se věnuje problematice otcovství a ve své knize popisuje rozdíl mezi tradičním a moderním pojetím otcovství. Tradiční pojetí otcovství spočívá v povinnosti otce zabezpečit svou rodinu. Aby mohl otec svou rodinu zabezpečit je nucen trávit mnoho času v práci i přesto, že by rád tento čas věnoval své rodině. Čas, který otec věnuje práci je vnímán jako čas rodičovský. Role pracovní a role rodičovská nejsou tak pro muže v konfliktu. Opakem je tomu však u matky dítěte. Tradiční model mateřské role vyžaduje nepřetržitou péči a citovou blízkost matky a dítěte. Dochází tedy ke sporu mezi oběma rolemi, rolí profesní a rolí mateřskou, který v tradičním pojetí nelze překonat.

Moderní pojetí otcovství však představuje zvrat v chápání otcovské role. Otec není vnímán jen jako chlebodárce, nýbrž se od něj vyžaduje také citová blízkost a zapojení do dění v domácnosti okolo dítěte. „*Zatímco tradiční otec byl otcem „v zastoupení“- jeho rodičovství bylo ve značné míře zprostředkováno matkou, jednak tím, jak o otci hovořila s dítětem, a jednat také tím, jak o dítěti vyprávěla otci, moderní otec by měl mít s dítětem přímý, nezprostředkovaný a individualizovaný vztah.“* (Dudová, 2008, s. 46). Dudová (2008) dále dodává, že lze jednoduše říci, že moderní otec představuje pro svou rodinu zdroj nejen finanční, ale také časový. Ovšem vyjmenované zdroje jsou ve vzájemném konfliktu. Čím více potřebuje rodina peněz, tím více času musí otec trávit v práci. A naopak. Toto moderní pojetí, spojení tradiční otcovské role, role živitele, s moderní rolí, která vyžaduje fyzickou přítomnost otce u dítěte, může činit mnoha mužům nemalý problém. Moderní otcové se mohou cítit neuspokojivě, jelikož musí volit mezi časem s rodinou a časem profesním, a přesto nemohou splnit veškerá očekávání rodiny.

Papalia a Olds (1992) na druhou stranu vyslovují názor, že přechod k rodičovské roli je náročnější pro ženu. Role matky přináší radikálnější změnu v životě ženy než v životě muže. Matka opouští svou profesní roli a plně se věnuje roli rodičovské. To u ní může vyvolat pocity omezení svobody nebo izolovanosti od společenského prostředí. Varují, že pokud není pro ženu tato změna alespoň v částečné míře přijatelná, může vyvolat pocity silné frustrace (Papalia a Olds, 1992). Nicméně i tento problém umí dnešní sociální politika vyřešit. Existuje možnost nástupu otce na rodičovskou dovolenou. Otec tak převezme starost o dítě na svá bedra a matka se může věnovat své profesi a převzít tak roli živitelky rodiny. „*Podle zákoníku práce je zaměstnavatel povinen*

poskytnout zaměstnanci na jeho žádost rodičovskou dovolenou k prohloubení péče o dítě. Rodičovská dovolená se poskytuje otci dítěte od narození dítěte, a to v rozsahu, o jaký požádá, ne však déle než do doby, kdy dítě dosáhne věku 3 let.“ (Kučerová, 2018, online).

2.3 Funkce rodiny jako „prostor pro rodičovskou roli“

Kraus a Poláčková (2001) ve své knize definují pojem rodina několika způsoby. Jako první popisují rodinu z úhlu povědomí běžného člověka. Běžný člověk rodinu chápe jako malou skupinu lidí, kterou dohromady spojují dva faktory. Jsou jimi pokrevní svazek a blízká emoční vazba. Z odborného úhlu pohledu je rodina popisována jako institucionalizovaný sociální útvar, který je tvořen nejméně třemi osobami. Základním kamenem rodiny jsou dvě osoby opačného pohlaví, mezi jimiž panuje trvalý partnerský vztah nebo jsou spojeny manželstvím. Třetí osobou je dítě, které tento pár pojí dohromady. Kromě tohoto minimálního počtu tří osob je rodina tvořena příbuzenskými svazky.

Tito autoři dále uvádí odlišná označení pojmu rodina, která jsou používána v různých vědeckých odvětvích. Právníci nahrazují pojem rodina rodinou kolektivitou. Sociologové používají pojem malá sociální skupina nebo sociální instituce. V sociální psychologii se setkáme s pojmem primární skupina. A pedagogové zdůrazňují především rodinu jako výchovně-socializační činitel (Kraus a Poláčková, 2001). Kromě Krause a Poláčkové se rodinou zabývá i mnoho jiných autorů. Uvádím například Plaňavu, který rodinu vnímá jako uspořádaný celek, jehož hlavním smyslem je vytvoření bezpečného a stabilního prostředí, ve kterém dochází k reprodukci života (Plaňava, 2000). S další definicí přichází Dunovský, který zmiňuje důležitost výchovy a péče o děti. Dle něj se jedná o primární sociální skupinu, mezi níž panují příbuzenské svazky, jež musí přijmout odpovědnost za již zmíněnou výchovu a péči svých dětí (Dunovský, 1986).

Těmito třemi formulacemi jsem chtěla ukázat na nepřeberné množství definic mnoha autorů, se kterými se můžeme setkat. Každá z těchto definic obsahuje i nástin nějaké z funkcí rodiny. Existuje odlišné dělení funkcí rodiny podle různých autorů. Já jsem si vybrala dělení, které ve své knize uvádí Procházka. Procházka (2012) uvádí následující rozdělení funkcí: biologicko-reprodukční funkce, sociálně-ekonomická funkce, výchovná funkce, socializační funkce,

emocionální funkce, ochranná funkce, domestikační funkce a nakonec rekreační a regenerační funkce.

*„**Biologicko-reprodukční funkce** rodiny má význam jak pro společnost jako celek, tak také pro jedince, kteří rodinu tvoří. Má-li společnost zabezpečit perspektivy svého rozvoje, potřebuje stabilní reprodukční základnu.“* (Kraus a Poláčková, 2001, s. 79). Pro společnost a její rozvoj je tedy význam této funkce nemalý. Stejně je tomu tak i pro jedince, který díky této funkci může uspokojovat své potřeby biologické či sexuální a také potřebu zajistit pokračování svého rodu (Kraus a Poláčková, 2001). Procházka (2012, s. 103) uvádí, že: *„Narození dítěte dotváří smysl lidského života, dává mu nový individuální význam, je šancí pro další rozvoj partnerských vztahů a staví před člověka nové výzvy a cíle.“*

Druhou funkcí je **funkce sociálně-ekonomická**. Stejně jako předchozí funkce i tato hraje velký význam pro společnost jako celek. Jednak tím, že se členové rodiny zapojují výkonem svého povolání do výrobní či nevýrobní sféry ekonomiky a tím přispívají k jejímu rozvoji. Ale také tím, že jsou podstatným spotřebitelem, na kterém je trh závislý. Rodina je nezávislý systém, který samostatně rozhoduje o přerozdělování prostředků mezi členy rodiny, toto přerozdělování má sociální význam. (Kraus a Poláčková, 2001). Procházka (2012) sociálně-ekonomickou funkci dělí z hlediska vnějšího a vnitřního významu. Vnější význam popisuje stejně jako Kraus a Poláčková, rodina je významným tvůrcem ekonomických hodnot, ale také důležitým spotřebitelem. Vnitřní hledisko charakterizuje jako: *„schopnost zajistit ekonomické a sociální podmínky pro zajištění a realizaci potřeb svých členů.“* (Procházka, 2012, s. 105).

Třetí v pořadí jmenovaná je **výchovná funkce**. Jak ve své knize popisuje Procházka (2012) výchovná funkce dává rodičům jedinečnou možnost, jak mohou svým dětem předat společensky sdílené normy a hodnoty. Tím, že jim budou poskytovat dobrý vzor a budou jejich celoživotní oporou, mohou přivést děti na správnou cestu ke vzdělání a k sebevýchově. Výchovná funkce je hlavním účelem rodičovství. Výchova je cílevědomí a záměrný proces. Proto, aby byl člověk schopen dobře výchovně působit, měl by být zralou osobností s dobrotivým vztahem k dítěti. Neexistuje jeden univerzální výchovný styl, který by praktikovala každá rodina stejně. Stejně jako se liší nejrůznější životní styly rodin, liší se i jejich výchovné působení. *„Individuální podoba výchovného*

stylu se odvíjí od celé řady komponent, ale nejčastěji se prokazuje závislost stylu výchovy na emočním vztahu rodičů k dětem a k sobě navzájem, na způsobu kladení požadavků a nároků na děti a na způsobu kontroly jejich plnění.“ (Procházka, 2012, s 107).

Další v pořadí je **funkce socializační**. Hlavní úkolem socializační funkce je poskytnout dítěti vhodné prostředí, ve kterém si osvojí normy a návyky, které jsou pro danou společnost běžné. Tím, že se jim dokáže přizpůsobit a následně si je osvojí, dokáže v pozdější době vstoupit do širšího světa, ve kterém se dokáže bez problémů orientovat. Procházka také vyslovuje důležitost pestrosti prostředí, ve kterém se dítě pohybuje. Pestrost zahrnující dobré ekonomické, materiální a kulturní prostředí, významné jsou také osoby a role, které se v rodině vyskytují či nikoli. (Procházka, 2012). Zajímavé je pojetí Krause a Poláčkové (2001), kteří výchovnou a socializační funkci spojují dohromady. Mluví o výchovně-socializační funkci. Rodinu popisují jako první sociální skupinu, která své potomky učí přizpůsobení a osvojení sociálnímu životu. „*Socializací v rodině rozumíme především proces působení rodiny na své členy v celém souhrnu jevů a procesů: ekonomických, sociálních, kulturních, mravních, estetických, zdravotních a jiných.“* (Kraus a Poláčková, 2001, s. 80).

Pátou v pořadí je **funkce emocionální**. Emocionální funkce je považována za nejdůležitější rodinou funkci, která nemůže být nahrazena žádnou jinou institucí. Rodina je prostředím, ve kterém se jedinec cítí bezpečně, dává mu zázemí, pocit životní jistoty a lásky. Proto jde o tolik významnou a nezastupitelnou rodinou funkci. Pokud rodina nedokáže tuto funkci naplnit, dochází k vážnému ohrožení jedince. (Procházka, 2012). Přesně toto ohrožení definují Hroncová a Emmerová (2010, s. 135): *„Kde tento emocionální podklad chybí, nastává citová deprivace a frustrace. Nezřídka dochází k vážným deformacím v psychosociálním vývoji člověka.“* Procházka (2012) doplňuje, že zmíněná citová deprivace dokáže vyústit v alexythimii, tedy neschopnost city nejen druhým projevit, ale také je od druhých přijímat. Tato bezradnost v citové oblasti se projeví v dospělosti. Koukolík a Drtilová (2001) poukazují na fakt, že nenaplnění emocionální funkce se neprojevuje jen citovou deprivací jedince nýbrž u celé společnosti. S přibývajícím počtem takovýchto jedinců dochází k rozpadu tradičních hodnot. Jsou upřednostňovány materiální hodnoty nad těmi citovými, lidé nedokážou setrvat v dlouhodobějších vztazích. To vše může

vést k válečným konfliktům i terorismu. Kraus a Poláčková (2001, s. 82) uvádí příklady situací, díky nimž je narušena sociálně-psychologická funkce, jak tuto emocionální funkci v knize nazývají: *„Jedná se buď o konfliktní situace v rodině (rozvodové rozepře, neshody mezi generacemi, mezi partnery, psychologické nepřijetí dětí) či o případy závislosti některého člena rodiny na alkoholu, drogách, hracích automatech.“*

Šestou a sedmou funkcí je **funkce ochranná** a **funkce domestikační**. Procházka (2012) popisuje rozdíl mezi funkcí ochranou a funkcí domestikační. Ochranou funkci charakterizuje jako funkci sloužící k zajišťování potřeb členů rodiny. Týká se především obstarávání zdravotní péče, dále péče o starší členy rodiny nebo o členy se speciálními potřebami apod. Funkci domestikační vymezuje určitý reálný prostor, ve kterém lze najít útočiště pro všechny členy rodiny. Jedná se o hmatatelný pocit, že každý zde má své místo. Hroncová a Emmerová (2010) chápou ochranou funkci taktéž jako funkci, která slouží k ochraně zdraví členů rodiny. Rozšiřují ji ovšem i o primární prevenci, která má dítě ochránit před nežádoucími jevy jako jsou kriminalita, patologické závislosti, delikvence a před jinými sociálními deviacemi. Rodina by měla přispět svým vzorem k nastolení pozitivního hodnotového žebříčku a k pochopení vlastních autoregulačních systémů.

Poslední funkcí podle Procházkova dělení je **funkce rekreační a regenerační**. *„Výchovný význam společného a aktivního trávení volného času v rodině je v sociální pedagogice vnímám jako velmi pozitivní aspekt, jež má svůj význam pro utváření pozitivního životního stylu a sehrává roli též v předcházení rizikovým projevům chování.“* (Procházka, 2012 s. 110). Mnohým by se tato funkce mohla zdát jako méně důležitá, ale opak je pravdou. Výchovné řízení volného času dětí hraje důležitou roli při utváření jejich osobnosti. Jak uvádí Procházka (2012) nejohroženější skupinou dětí, u kterých hrozí riziko výskytu společensky nežádoucích jevů, jsou děti bez přímého nasměrování trávení volného času. Můžeme jmenovat děti neustále sledující televizi nebo filmy, děti závislé na počítačových hrách a sociálních sítích. Dále děti, které zahání dlouhý čas potulováním se po ulicích či restauracích. Nebo i děti, které vyhledávají adrenalinové zážitky, pomocí alkoholu, drog i páchání drobné kriminality. Jak píše (Spousta, 1994, s. 107): *„rodiče nejsou zodpovědní jen za výchovu svých dětí v rodinném prostředí,*

ale za jejich výchovu vůbec, nejdůležitějším předpokladem úspěšné rodinné výchovy je dobrý společný životní styl rodičů a dětí, dobrou výchovu ve volném čase tvoří v podstatě organizace hodnotných příležitostí pro kontakty, zážitky a činnosti dětí a za tuto organizaci nese v prvé řadě odpovědnost rodina.“

2.4 Motivace a demotivace k rodičovství

Aby byl rodič ochoten naplnit výše uvedené rodičovské funkce, musí být k rodičovství motivován. Proto ve čtvrté a poslední podkapitole druhé kapitoly Rodičovství rozeberu motivaci a demotivaci k rodičovství. Představa o tom, že všichni normální lidé touží po dítěti, je pouhý mýtus. Tato společensky zakotvená konvence může pro mnohé působit jako stres. *„Mladí lidé mají i jiné potřeby a uznávají i jiné hodnoty. Vědomí, že oni po dítěti nijak zvlášť netouží, může negativně ovlivňovat jejich sebehodnocení a mohou se za těchto okolností rodičovství bát.“* (Vágnerová, 2001, str. 347). Z tohoto důvodu věnuji tento prostor jak přínosům, které mohou být motivací k rodičovství, tak obětem, které mohou naopak mladé páry demotivovat. A tím se pokusím pomoci k pochopení pro obě rozhodnutí vedoucí k založení rodiny nebo k životu bez svého potomka.

Začnu demotivací, obětmi či nevýhodami rodičovství. Sobotková (2012) přehledně shrnuje oběti rodičovství. A předkládá následující výčet nejčastějších obětí rodičovství: větší finanční zátěž, omezení svobodného života, odložení kariérního růstu matky a v neposlední řadě dopad na manželský vztah. Tento dopad pramení z vyčerpanosti rodičů, případně emocionální nestálosti matky, jež se negativně odráží na sexuálním životě páru. Tuto změnu uvádí 50 % párů po narození potomka. Mezi další důvody uvádí strach. Někteří lidé se bojí, že nebudou dobrými rodiči. A také globální důvody mohou být překážkou k založení rodiny, vážné globální problémy mohou odradit od rodičovství.

Katrňák (2011) podrobněji rozebírá uvedené nevýhody rodičovství. Jako nejzávažnější důvod dobrovolné bezdětnosti uvádí větší finanční zátěž. Velká část dotazovaných, kteří dosáhli věku od 25 do 29 let, v roce 2008 uvedli, že počítají s tím, že po narození potomka si již nebudou moci dovolit tolik věcí jako před jeho narozením. Pouhých 11 % respondentů si myslí, že se dítě na jejich finanční stránce neodrazí. Kuchařová (2003) dále dodává, že dítě se jako finanční zátěž odrazí na rodinném rozpočtu nejen v prvních letech jeho života, ale minimálně než dosáhne plnoletosti. Kromě finančních výdajů musí

rodiče počítat i s výdaji emocionálního charakteru, jak píše Katrňák (2011). Být rodičem sebou přináší pozitivní emoce, jako jsou pocity štěstí, radosti či spokojenosti. Na druhou stranu rodičovství je i velká psychická zátěž. Této zátěže jsou si více vědomy ženy, a to v souvislosti s větší vytížeností týkající se péče o děti a s ní spojených starostí o ně.

Jako další z demotivací Katrňák jmenuje omezení svobody a volného času rodičů a s tím související ztráty příležitostí v oblasti profesní a vzdělávací. *„Necelých 44 % respondentek ve věku od 25 do 27 let očekává, že s dítětem nedosáhnou svých pracovních cílů. Tuto možnost vnímá dvakrát méně mužů – pouze 21,5 %.“* (Katrňák, 2011, s. 147). Sobotková (2012) potvrzuje, že ženy s vyšším vzděláním jsou postaveny před velmi problematickou otázku. Touto otázkou je, zda kvůli mateřství odloží svůj profesní vývoj či nikoli. Přitom mnoho žen, které zaujímají vysoké pracovní pozice, jsou již na mateřství zralé, ovšem nechtějí opustit svou těžce získanou pracovní pozici, a proto se rozhodnou mateřství nerealizovat. Katrňák (2011, s. 148) dodává, že: „*Muži zpravidla vnímají menší negativní vliv dítěte na svoji nezávislost, ať již pracovní nebo osobní.“*

Výše uvedená negativa mohou být závažnou překážkou. Proto se mnozí lidé mohou rozhodnout pro život bez velkého závazku, jakým je mít dítě. Nýbrž rodičovství sebou přináší i mnoho pozitivních aspektů, které nelze nahradit ničím jiným. Proto velice ráda věnuji následující prostor motivacím či přínosům rodičovství.

Sobotková (2012) popisuje přínosy rodičovství. Jako velice důležitý a obohacující přínos pro jedince vidí vznik nových vztahů a podnětů, které díky rodičovství vznikají. Jmenuje například vztah rodiče s dítětem, který bývá ve většině případů radostný. Dalším novým vztahem je vztah mezi partnery, nyní je partner či partnerka otcem nebo matkou mého dítěte. Tato změna ve vztahu otevírá novou a prozatím nepoznanou partnerovu stránku. Rozvijí se i vztahy mimo okruh rodiny. Rodiče často navazují kontakty s ostatními rodiči. Noví přátelé, kteří prožívají stejnou životní situaci, jsou si oporou. Kromě nových přátel nám rodičovství přináší i novou společenskou hodnotu. Vágnerová (2000, s. 349) píše, že: „*Uzavřením manželství a zplozením dítěte jsou mladí dospělí více vázáni ke společnosti.“* Mimo jiné dochází i k vyrovnání s vlastními rodiči, k většímu porozumění motivům jejich chování

v době, kdy oni sami byli mladými rodiči, jak již bylo poznamenáno v podkapitole Rodičovská role. (Vágnerová, 2000). Podstatnou motivací pro některé rodiče může být i vědomí, že zajistí pokrčování rodu (Sobotková, 2012).

Mareš (2004) uvádí, že hlavním důvodem proč se lidé v rozvinutých společnostech stávají rodiči, je citové obohacení, které jim děti přináší. S dítětem přichází do života rodičů láska, jež je prioritním motivem stát se rodičem. Možný, Pakosta a Přidalová (2008) jmenují další emocionální přínos dítěte. Zásluhou dětí se rodiče nikdy necítí být osamělí. Děti jsou neustále v jejich společnosti. Čas, který dětem věnují, jim nedovolí prožívat emoce samoty. Naopak prožívají pozitivní emoce, díky tomu, když vidí, jak se jejich děti stávají dospělými. S výjimkou emocionálních přínosů autoři popisují i ekonomické výhody být rodičem. Poté, co dítě vychovají a stane se z něj dospělý a soběstačný jedinec, se role pomalu obrací. Dítě by mělo, zaujmou pozici toho, kdo se postará o svou orientační rodinu. Potomek může být tedy jakási jistota do budoucnosti. Jistota toho, že bude o staré rodiče postaráno (Možný, Pakosta, Přidalová, 2008).

Katrňák (2011) se v publikaci zabývá otázkou životních cílů mladých lidí. Díky výzkumu, který byl proveden roku 2008 a byl určen mladým lidem od 25 do 27 let, vyšlo najevo, že mladí lidé stále vidí jako svou životní prioritu založení rodiny. *„Z dat vyplývá, že pro tyto mladé lidi, je důležitější založení rodiny a narození dítěte, než aby se věnovali svým zálibám, dosahovali úspěchů v zaměstnání, žili nezávislý život, bavili se nebo dokonce uzavřeli s partnerem manželský svazek.“* (Katrňák, 2011, s. 150). Jak ukazují výsledky, stále jsou pro nás důležitější přínosy než nevýhody, které s rodičovstvím souvisí. To je pozitivní zpráva, bohužel nesmíme opomenout, že míra úhrnné plodnosti je u nás stále pod hranicí 2,1. To signalizuje nemožnost udržení stávajícího počtu populace. Dle prognóz ČSÚ tuto hranici nepřekročíme ani do roku 2050. I přesto, že by se úhrnná plodnost měla zvyšovat a roku 2050 by měla činit 1,74 dítěte na jednu v ženu v reprodukčním věku. Více v příloze B. (ČSÚ, 2018, online).

3. Plánované rodičovství

Možnost naplánovat si to, kdy se staneme rodičem vnímám jako obrovskou výhodu, která nám je v současnosti poskytnuta. Díky možnosti plánování rodičovství se můžeme dopředu připravit na příchod dítěte. Příprava může skýtat několik aspektů. Můžeme se připravit materiálně, psychicky, ale například také prakticky. Plánování rodičovství je důležité, může ulehčit nejen rodičům, ale i jejich dětem vstup do nové životní etapy.

Katrňák píše, že (2011, s. 118): *„Podle řady sociologů je definitivní změnou a definitivním vkročením do dospělosti proměna role dítěte v roli rodičovskou.“* Tato definitivnost či nenávratnost životního rozhodnutí stát se rodičem již byla zmíněna. *„Rodičovství má pro každého člověka ještě větší význam než vstup do manželství: manželství lze rozvodem ukončit, rodičovský vztah trvá prakticky až do úmrtí jednoho z obou účastníků vztahu.“* (Kučera, 2000, s. 57). Právě tento fakt přispívá k tomu, že se snažíme tento krok přesně naplánovat a časově vymezit. K tomu nám napomáhá i rozvinutá síť účinných antikoncepčních prostředků. Přesnou definici plánovaného rodičovství uvádí Pavlík a Kalibová (2005, s. 90): „*uvědomělé rodičovství směřuje k plánování a regulování počtu narozených dětí v souladu s přáním páru nebo předpokládaným zájmem společnosti. Skutečný počet narozených dětí se může lišit od plánovaného počtu dětí. Uvedený rozdíl v počtu dětí je obvykle způsoben selháním antikoncepce.“* Tato předposlední kapitola teoretické části práce bude rozebírat reprodukční plány a ideály české populace a prostor bude věnován i tzv. fenoménu odkládání rodičovství.

3.1 Reprodukční plány

Existuje celá řada autorů, kteří se snaží porozumět a vysvětlit reprodukční plány mladé generace. Trendem dnešní doby je snaha přesně naplánovat a načasovat nejvhodnější dobu pro vstup do rodičovství. Tento trend se u nás objevuje od 90. let. Je spjat se změnami, které nastaly ve společnosti po období socialismu. V této době se před lidmi rozprostřeli nové možnosti uplatnění a seberealizace. Jak se můžeme dočíst u Kuchařové a Šťastné (2009), dnešní doba nabízí mnoho prostoru a prostředků pro vzdělání. Ženy stráví ve vzdělávacích institucích podstatně delší část svého života, než jak tomu bylo

v období socialismu (Kuchařová a Šťastná, 2009). Tento faktor je často popisován jako jeden z hlavních důvodů toho, proč dnes mají ženy své děti až v pozdějším věku. S tímto časovým posunem rodičovství souvisí samozřejmě i další faktory. Křížková (2006) kromě vzdělání jmenuje například i aktuální věk potencionálních rodičů nebo aktuální partnerskou situaci. Těmto faktorům, které ovlivňují reprodukční plánování, se nyní budu věnovat podrobněji.

Vzdělání je jedním z důležitých faktorů, který hraje významnou roli při časování rodičovství. Katrňák (2011, s. 120) popisuje podstatný fakt: *„Vezmeme-li v úvahu, že vzdělávací dráha za předpokladu standardní délky studia všech typů vzdělání s výjimkou doktorského končí přibližně v 25. roce života, je zajímavá kombinace dvou zjištění: 1) předpokládané doby rodičovství nalézáme u všech vzdělanostních skupin respondentů v průměru až za věkovou hranicí dokončení vysokoškolského studia; 2) přesto jsou strukturovány podle vzdělanostních kategorií.“* Proč je tomu tak vysvětluje následovně. Nejen naše vlastní vzdělání hraje značnou roli při plánování rodičovství, ale také vzdělání našich rodičů toto rozhodnutí podmiňuje. Katrňák tento fakt popisuje jako kulturní determinant, tedy závislost našeho odhadu na vzdělání rodičů. „*Děti vysokoškolsky vzdělaných rodičů předpokládají časování životních událostí přibližně s jednoletým posunem oproti dětem z rodin vyučených rodičů.“* (Katrňák, 2011, s. 122). Nejedná se jen o časový posun, který souvisí se vzděláním. Křížková (2006) hovoří i o velikosti rodiny, která je vzděláním podmíněna. Ženy s vyšším vzděláním často neplánují více než dvě děti, naopak tomu je u žen se vzděláním nižším. Toto zjištění se může vysvětlit na základě Beckerovi teorie, tzv. Náklady obětované příležitosti. Becker (1991) vysvětluje, že matka je tím členem rodiny, která musí obětovat své příležitosti. Proto právě ženy jsou těmi, které plánují založení rodiny častěji muži. Matka se musí vzdát své nynější kariéry a musí tak obětovat všechna úsilí, která k jejímu dosažení vedla. Díky tomu častěji vidíme menší počet dětí, právě u rodin, kde matky zastávají vyšší pracovní pozice, a to i díky svému vyššímu vzdělání (Becker, 1991).

Jako následující faktor související s časováním rodičovství uvádím věk. Hašková (2006) píše, že věk má zásadní vliv na plánování rodičovství. Popisuje, že zejména u starších párů, klesá zájem o zakládání rodiny nebo i o její rozšiřování. Je tomu tak v důsledku naplnění reprodukčních plánů.

Pokud se do určitého věku, který pár pokládá za příhodný pro založení rodiny, nepodaří založit rodinu, reprodukční plány se páru změní. Své plány tedy naplní, i když se jedná o plány pozměněné. Důvody, které mohou pár přimět odstoupit od původního plánu, mohou být biologického nebo sociálně-ekonomického charakteru či spojením obou důvodů. Otázkou věku pro plánování rodičovství se zabývá i Katrňák (2011). Svou pozornost však věnuje mladší generaci. V knize prezentuje výsledky výzkumu týkajícího se předpokládaného věku vstupu do rodičovství. Výzkum byl proveden roku 2008. Cílovou skupinou byly dívky ve věku od 15–17 let. Výsledek byl následující, tyto dívky v průměru předpokládaly, že budou mít své první dítě ve věku 27,5 let. Tento výsledek se přesně shodoval i s výsledky ČSÚ, které uváděly ve stejném období, stejný věk prvorodiček. Naopak u mladých chlapců Katrňák zaznamenává posun. A to až o 2,5 roku před tehdejším věkovým průměrem novopečených otců. V roce 2008 činil věkový průměr otců, kterým se narodilo první dítě 31,3 roku. Výsledky signalizují, že trend posouvání rodičovství do vyšších věkových kategorií se pozastavuje. *„V úvahách mladých lidí se rodičovství již neposunuje výrazně dále za hranici 30 let a předpokládaný věk při narození prvního dítěte se sbližuje u mužů a žen.“* (Katrňák, 2011, s. 119).

Druh partnerského soužití či aktuální partnerská situace mají zásadní vliv na zplození potomka. Šťastná (2009) popisuje podstatný rozdíl mezi ženami, které jsou rozvedené, dosud žijí samy nebo žijí samy po odchodu partnera a ženami, které sdílí domov s partnerem v nesezdaném soužití či v manželství. V prvním případě, tedy u žen žijících samostatně, jak by se dalo očekávat, je intenzita plození dětí menší. Vyšší počet narozených dětí je u párů žijících spolu, nejvíce je tomu pak v případě párů, které uzavřely manželství. S tímto faktem přichází i Hašková (2006, s. 53), která píše, že: „*Také data ze sčítání lidu, domů a bytů v ČR z roku 2001 potvrzují, že vdané ženy mají v průměru více dětí než ostatní ženy ve stejných věkových skupinách, a zároveň že svobodné nebo rozvedené kohabitující ženy mají více dětí než svobodné a rozvedené ženy ve stejných věkových skupinách, žijící bez partnera.*“ Šťastná dále sděluje, že nejvyšší intenzita plození dětí je zpočátku vztahu a nejvíce brzy po uzavření manželství. *„Ovšem také na začátku společného soužití dvou nesezdaných partnerů je intenzita početí dítěte 7krát vyšší než je tomu u žen bez partnera.“* (Šťastná, 2009,

s. 40). Lze tedy konstatovat, že svobodní jedinci mají menší potenciál či ambice k tomu, aby zakládali rodinu.

3.2 Odkládání rodičovství

Odkládání rodičovství do pozdějšího věku rodičů se dá považovat za fenomén či trend dnešní doby. Velmi často se lze setkat s někým, kdo se stal rodičem až po třicátém roku svého života. Proto tento jev již nepovažujeme za něco nestandardního. Každé rozhodnutí má své klady a samozřejmě i zápory. Cílem této podkapitoly je teoreticky přiblížit tento fenomén a blíže rozebrat ony výhody a nevýhody pozdního mateřství.

Starší matka je termín, který popisuje Sobotková (2012), starší matkou je žena, která porodila dítě až po 35. roku svého života. Dále vysvětluje, že být starší matkou není ve společnosti novým jevem. Příčiny pozdního mateřství se od dnešní doby liší. V minulosti, kdy nebyly dostupné antikoncepční prostředky, bylo těhotenství starší ženy běžné. Ženy rodily děti v průběhu celého svého reprodukčního věku. Nebylo výjimkou mít nejmladšího potomka ve věku 40- ti let. Tento nejmladší člen rodiny byl často obklopen několika staršími sourozenci. Zlomový moment přišel ve 20. století, zejména v 60. a 70. letech, s rozvojem hormonální antikoncepce. Hormonální antikoncepce umožnila regulovat počet dětí v rodině, počet starší prvorodiček klesl. Ovšem klesl počet prvorodiček i v mladších věkových kategoriích, ty využily možnost odložit svá mateřství často z důvodů vlastní seberealizace. Ty posléze začaly své mateřské touhy realizovat až v pozdějším věku. Jelikož se jednalo o matky narozené v silných ročnících mezi léty 1974-1978 došlo v době uskutečňování jejich mateřství, v roce 2006-2008, k tzv. babyboomu. Tento trend pozdního rodičovství přetrvává dodnes (Sobotková, 2012). To potvrzují i výsledky posledního Sčítání lidí, domů a bytů 2011. *„Vzhledem k odkládání rození dětí výrazně narostl podíl bezdětných v mladších věkových kategoriích. Například ve skupině žen o věku 25–29 let vzrostl podíl bezdětných z cca 15 % ve sčítání lidu 1991 na něco málo přes 60 % v posledním sčítání.“* (ČSÚ, 2013, online).

Matějček (2013) popisuje, jak je důležité být na těhotenství a příchod dítěte připraven. Nepopisuje tedy volbu pozdního mateřství jako negativní. Trend pozdního mateřství je alespoň z psychologického hlediska prospěšný, jelikož starší matky jsou zralejší a připravenější na svého potomka. Poukazuje

na to, že doba těhotenství je časem, který by si měla matka umět užít a prožívat ho pozitivně. *„Je tedy třeba se na těhotenství připravit a udělat všechno, aby si ho matka i otec v pravém slova smyslu užili- a s nimi i ti, kdo jsou jejich blízcí a kdo s nimi tvoří společenství širší rodiny.“* (Matějček, 2013, s. 17). Mladí rodiče by se neměli v žádném případě nechat nechtěným rodičovstvím překvapit a prožívat tuto dobu ve stresu, což je pro ně náročným úkolem. Matějček (2013) předkládá výčet poznatků, který hovoří v neprospěch příliš mladého rodičovství. Jedním z nich jsou psychické charakteristiky, které se příliš dobře neslučují s rodičovství. Adolescent není na roli rodiče dost dobře připraven. Vztahy či manželství se často i přes přítomnost dítěte rozpadají. Tento fakt sděluje i Vágnerová (2000, s. 268): *„Intimní partnerství představuje zisk nových prožitků a zkušeností, ale zároveň je třeba se pro něj něčeho vzdát. Z toho důvodu není trvalejší vztah v adolescenci zcela běžný, zejména u chlapců.“* Kromě psychických faktorů existují další negativní charakteristiky příliš mladého rodičovství. Jsou jimi horší společenské a ekonomické postavení, horší zdravotní péče v době těhotenství nebo komplikovanost v rodinných vztazích zvláště k vlastním rodičům. V neposlední řadě již zmíněná nepřipravenost a ve většině případů nechtěnost dítěte (Matějček, 2013). Přivést tedy dítě na svět příliš brzy nemusí být vždy dobrou volbou. I když jsou starší rodiče na příchod dítěte lépe psychicky i materiálně vybaveni, má i odkládání rodičovství do pozdějšího věku své negativní stránky.

Negativa pozdního rodičovství popisuje Sobotková (2012). Jako hlavní negativum pozdního rodičovství uvádí medicínská rizika. Těhotenství ženy, která již dosáhla věku 35- ti let, je automaticky považováno za zvýšeně rizikové. A to hlavně proto, že existuje vyšší pravděpodobnost lékařských zásahů při porodu než u matek mladších. Zejména se jedná o provedení císařského řezu nebo indukovaného, tedy vyvolávaného porodu. S císařským řezem mohou souviset i případné psychologické problémy matky. *„Výzkumy ukázaly, že ženy po císařském řezu (zejména náhlém, neplánovaném) jsou často rozladěné, nespokojené, mají pocit zklamání, že nezažili, jaký porod skutečně je, že je to násilné a nepřirozené, bez jejich vlastního přičinění. Častěji se potom objevují potíže s počátečním hledáním vztahu k dítěti“* (Sobotková, 2012, s. 142). Proto je dobré připravit zvláště starší rodičky na tuto možnost a tím jim pomoci k lepšímu přijetí nastalé skutečnosti. Starší věk

matky však nepředstavuje riziko pouze pro rodičku nýbrž i pro její dítě. S vyšším věkem se zvyšuje riziko, že bude plod postižen. Dětem starších matek hrozí zvýšené riziko chromozomálních abnormalit, především pak Downova syndromu (Sobotková, 2012). Dále se s vyšším věkem matky také snižuje šance na otěhotnění. Bezdětností se zabývá i Vágnerová (2000), která rozlišuje bezdětnost podle příčiny. První příčina bezdětnosti je biologicky podmíněná, jde o neplodnost páru. Druhou příčinou bezdětnosti je rozhodnutí páru být bezdětnými, jde o dobrovolnou bezdětnost. Papalia a Olds (1992) bezdětnost charakterizují jako silně stigmatizující jev, který společnost hodnotí negativně. V případě nedobrovolné bezdětnosti okolí jedince sice morálně neodsuzuje, je ovšem vnímán jako méněcenný. Jedinec sám může prožívat pocity prázdnoty či pocity bezesmyslného života. Vágnerová (2000) upozorňuje na to, že bezdětnost je vnímána jako abnormalita, proto lidé, kteří se sami rozhodnou být bezdětnými, jsou vnímáni jako sobečtí jedinci.

Na závěr této podkapitoly bych ráda poznamenala to, co píše Hašková (2006), a tím je to, že v České republice stále přetrvává reprodukční ideál úplné rodiny se dvěma dětmi. „*Volba celoživotní bezdětnosti je tedy něčím, co činí jen málokdo.“* (Hašková, 2009, s. 128).

4. Přípravné rodičovské kurzy v Hradci Králové

Rodičovské kurzy lze považovat za nový koncept, který vytvořila naše doba jako novou potřebu. Tato potřeba vychází ze skutečnosti, že dnešní rodina, je rodinou uzavřenou. Nastávající rodiče se mohou méně opřít o zkušenosti z vlastní rodiny. Rodiny jsou si vzdálenější, a to nejen v místní slova smyslu, ale také emocionálně. Rodičovské kurzy jsou tedy jakousi alternativou ke zkušenostem, které se dřívějších dobách předávali primárně z rodiny na rodinu.

Pro budoucí rodiče existuje nemalá nabídka přípravných rodičovských kurzů, které jim podávají pomocnou ruku. Samozřejmě existují rodiče, kteří nemusí či nechtějí podporu vyhledávat, jelikož se sami cítí být dost připraveni, převzít tuto životní úlohu. Mohou mezi ně patřit několikanásobní rodiče, kteří již mají dost zkušeností se svými předchozími potomky. Nelze ani vyloučit prvorodiče, kteří mohou sdílet stejný pocit, pocit dostatečné připravenosti na příchod dítěte.

Tato poslední kapitola teoretické části práce slouží především těm rodičům, kteří cíleně vyhledávají podporu a pomoc při jejich vstupu do prozatím nepoznané životní role, role rodiče. Cílem kapitoly je snaha o zmapování přípravných rodičovských kurzů v Hradci Králové. Jak ve své publikaci píše Rheinwaldová (1997, s. 6): *„Rodičovství je nejen poslání. Je to umění vyžadující talent a důkladné znalosti.“* S autorčiným výrokem souhlasím, i proto jsem tuto kapitolu do práce zařadila.

Existuje pestrá nabídka kurzů, která slouží rodičům jako pomoc při hledání rady s přípravou na příchod dítěte a s následnou péčí o dítě. V podstatě lze tyto kurzy rozdělit na dvě skupiny. A to na kurzy pro těhotné, tzv. předporodní kurzy a na kurzy pro maminky, tedy ženy po porodu.

Jako první představuji agenturu **Zdravis**, která své kurzy pořádá v prostorách Fakultní nemocnice v Hradci Králové. Tato agentura nabízí oba zmíněné typy kurzů, tedy kurzy předporodní i kurzy pomáhající s péčí o novorozeně. V kurzech pracuje s oběma rodiči. Nastávajícím maminkám je poskytnuta pomoc se zvládnutím období těhotenství, samotného porodu i období těsně po porodu. To vše díky přípravě nejen profylaktické, ale také fyzické a edukační. Kurzy jsou rozděleny do tří částí. První je část profylaktická, jejíž náplní jsou čtyři semináře. První seminář se týká porodu samotného a je určen

oběma rodičům. Rodiče se zde seznámí s fázemi porodu a možnými komplikacemi, které mohou v průběhu porodu nastat. Tatínkové jsou v této části připravováni na to, být součástí porodu. Druhý seminář profylaktické části je věnován základům péče o novorozence, jeho součástí jsou například techniky kojení. Třetí seminář je určen prohlídce porodního sálu a jeho vybavení. Životosprávě v těhotenství a v šestinedělí se věnuje poslední seminář této části kurzu. Pozornost je zde věnována výživě, intimnímu životu parterů, ale také radám, jak překlenou krizová období v těhotenství. Profylaktická část kurzu slouží především pro snížení stresové zátěže obou rodičů, jelikož jsou detailně seznámeni s průběhem porodu, s personálem i prostředím u tudíž necítí strach z neznáma. (Zdravis, online).

Druhá část kurzu je zaměřena na péči o kojence. Tato část kurzu je složena ze třech setkání. Na prvním setkání se budoucí rodiče prakticky seznamují s péčí o dítě, jež se týká koupání, přebalování a celkové manipulace s dítětem. Druhé setkání se týká adaptačního období mezi maminkou a dítětem, zřetel je věnován kojení a výživě v prvním roce života dítěte. Třetí setkání se nese v duchu masáží a cvičení s kojencem, které urychlují jeho vývoj. Cílem druhé části kurzu je včasná příprava budoucích rodičů na péči o dítě a tím docílit snížení zátěže, která s příchodem dítěte padne na jejich bedra. Poslední třetí část kurzu se týká těhotenského cvičení, které probíhá jednou týdně. Těhotenské cvičení příznivě ovlivňuje průběh porodu i jeho délku. Dále se pozitivně odráží jak na fyzické, tak i psychické kondici matky a v neposlední řadě zajišťuje dokonalejší výživu plodu (Zdravis, online).

Kurzy pro těhotné maminky s Pavlínou Chvátilovou jsou dalšími dostupnými kurzy pro nastávající maminky. Tentokrát se jedná o služby poskytované privátní porodní asistentkou v Hradci Králové v části Kukleny. Kurzy jsou opět věnované jak ženám před porodem, tak i ženám po porodu. Kurzy pro těhotné se skládají ze dvou částí. A to z části přípravy k porodu a z části cvičení pro těhotné. Kurzy pro maminky se skládají z částí kurz masáže miminek, kurz vaření dětem do šesti měsíců a laktační poradenství. Lektorka mimo jiné nabízí i návštěvní služby v šestinedělí. Tato návštěvní služba v šestinedělí se skládá ze tří návštěv a je hrazena zdravotní pojišťovnou. Mezi další doplňkové služby patří například návštěvní služba před porodem, homeopatická poradna, prodej a zapůjčování pomůcek ke kojení, prodej porodní

kosmetiky, aplikace náušnic nebo poradenství v aromaterapii (Kurzy pro maminky s Pavlínou Chvátilovou, online).

Kurzy Kateřiny Faltové jsou další možností edukace, tentokrát již nastalých maminek v Hradci Králové a okolí. Vedoucí kurzu je poradkyní v oblasti vázání dětí do šátku a podporovatelka kojení. Tímto směrem jsou zaměřeny i její nabízené služby. Nabízí kurz nošení dětí v šátku a s tím související půjčovnu šátků či možnost zakoupení vlastního šátku a poradenství při kojení. Kromě této nabídky pro maminky poskytuje také workshop o kojení pro těhotné ženy. Těhotným ženám by měl ulehčit cestu ke kojení svého budoucího potomka. Nespornou výhodou je pořádání tzv. Mateřských kruhů. Jedná se o otevřenou skupinu, kterou může navštívit jakákoli maminka. V této podpůrné skupině dochází k podpoře a sdílení či předávání zkušeností týkající se péče o děti. Téma mateřského kruhu může být dopředu stanovené nebo naopak vyplyne ze samotného setkání. Nejčastějšími tématy jsou kojení, nošení, spaní, vylučování a další témata týkající se péče o děti (Kateřina Faltová kurzy pro rodiče, online).

PIDILIDI kurzy pro rodiče jsou následujícími nabízenými kurzy pro budoucí rodiče v Hradci Králové. Tyto kurzy jsou vedeny třemi ženami. Dvě z nich jsou matky, třetí je porodní asistentkou. Tyto ženy nabízí tři druhy kurzů. Jsou jimi kurz předporodní, kurz nošení dětí a kurz kojení dětí. Kromě těchto skupinových kurzů nabízí také individuální poradenství, a to přímo v pohodlí domova. Tyto kurzy se od ostatních výše jmenovaných liší hlavně počtem lektorek. Jelikož jsou zde přítomny hned tři ženy, dozvíte se spoustu informací ze tří úhlů pohledu, což může být pro někoho rozhodujícím faktorem při vývěru přípravných kurzů. Na svých webových stránkách také zveřejňují články týkající se témat o porodu i péče o novorozence. Mnoho informací se tedy lze dozvědět i dopředu před vstupem do nějakého z kurzů (PIDILIDI kurzy pro rodiče, online).

Předporodní KURZ HK je v pořadí posledním přípravným rodičovským kurzem v Hradci Králové, který představím. Tento kurz je složen z osmi lekcí, které vedou opět tři ženy. Jedná se o porodní asistentku, certifikovanou dulu a certifikovanou lektorku přípravy k mateřství. Zmíněná porodní dula do kurzu

přináší i pohled na tzv. přirozený porod. Rodiče se tak mohou dozvědět spoustu informací nejen o porodu klasickém, tedy porodu v porodnici, ale také o porodu přirozeném, který probíhá bez vnějších lékařských zásahů. Předporodní kurz je konkrétně složen z lekcí: Příprava na porod, Porod, Přirozený porod, Bonding, Kojení, Správná manipulace s miminkem, Péče o miminko a poslední sedmá lekce se zaměřuje na Porod nanečisto. V tomto posledním úseku kurzu si oba rodiče nacvičí vše, co budou u porodu potřebovat. Jde například o nácvik dýchání, úlevových poloh nebo masáží a relaxace. Za výhodu tohoto kurzu považuji první hodinu kurzu zdarma. Budoucí rodiče se tak mohou rozhodnout, zda jim kurz i lektorky vyhovují, případně jej změnit. Dalšími nabízenými službami jsou i těhotenské cvičení nebo jedna soukromá návštěva u rodičů doma (Předporodní KURZ HK, online).

Jak je vidět, dnešní doba nabízí nemalé edukační možnosti v oblasti přípravy na rodičovství. Široká škála kurzů dává budoucím rodičům možnost vybrat si kurz dle jejich představ a očekávání. Smysl těchto kurzů shledávám zvláště u prvorodičů, kteří nemají žádné zkušenosti a mohou mít obavy z neznáma. Samozřejmě se mnoho informací budoucí rodiče mohou dozvědět z široké škály informačních zdrojů literárních či internetových. Nicméně tyto přípravné kurzy obohacují rodiče kromě nových informací i o praktický nácvik. Navíc je mnohdy vedou zkušené lektorky i matky. Jako další výhodu vidím, že dochází k přímému kontaktu mezi budoucími rodiči, kteří se tak mohou podporovat mezi sebou a možná i navázat trvalejší přátelské vazby.

5. Plánování rodičovství a strategie sloužící k přípravě na rodičovství

Poslední kapitola diplomové práce je věnována výzkumnému šetření. Jedná se o výzkumné šetření kvantitativního charakteru. Pro výzkumnou část diplomové práce byl zvolen dotazník. Šetření zkoumá okolnosti mající vliv na plánování rodičovství. Současně postihuje strategie, které budoucí rodiče při přípravě na rodičovství v současnosti používají. Cílovou skupinou výzkumu jsou budoucí rodiče.

5.1 Projekt průzkumu

Pro empirickou část práce byl stanoven výzkumný problém, který má následující znění: Plánují v současné době osoby narození svého potomka? Připravují se budoucí rodiče příchod dítěte a jakými způsoby? Výzkumný problém dále rozvíjí následující výzkumné otázky: Má pohlaví rodiče vliv na plánování rodičovství? Je příprava na rodičovství ovlivněna jeho plánování či neplánováním? Má na přípravu k rodičovství vliv výše dosaženého vzdělání? A v neposlední řadě: Souvisí výše dosaženého vzdělání s odkládáním rodičovství? Proto, aby mohly být vytyčené otázky zodpovězeny, je třeba stanovit cíl práce.

Cílem diplomové práce je zjistit, jaké okolnosti mají vliv na plánování rodičovství a jaké strategie budoucí rodiče používají při přípravě na něj. Mezi zkoumané okolnosti mající vliv na plánování rodičovství je zařazen vliv pohlaví nebo vliv výše dosaženého vzdělání budoucích rodičů. Další část průzkumu je věnována přípravě na rodičovství. Je zde zkoumáno, zda se rodiče na příchod potomka připravují a jaké způsoby k tomuto účelu využívají.

5.2 Vymezení vstupních předpokladů (hypotéz)

Gavora (2008) ve své publikaci definuje hypotézu jako tvrzení, které musí mít podobu oznamovací věty. Toto tvrzení je nutné na konci každého výzkumu zhodnotit, tedy buď ho vyvrátit či tvrzení přijmout a potvrdit ho. Každá hypotéza musí být vystavěna tak, aby vyjadřovala vztah mezi dvěma proměnnými. Všechny hypotézy se musí dát empiricky zkoumat, je tedy nutné, aby byly proměnné měřitelné či aby bylo možné je kategorizovat.

Předpoklady, která jsem si pro tuto diplomovou práci stanovila, a které budou postupně ověřovány pomocí testu Chí-kvadrát, jsou následující:

H1: Ženy plánují rodičovství častěji než muži.

H2: Rodiče, kteří plánují své rodičovství, se na příchod svého potomka připravují častěji než rodiče, kteří příchod svého potomka neplánují.

H3: Osoby s nižším vzděláním (ZŠ a SŠ) se na příchod potomka připravují méně než osoby s vyšším vzděláním (VOŠ a VŠ).

H4: Rodičovství odkládají více vysokoškolsky vzdělané osoby (VOŠ a VŠ) než osoby s nižším vzděláním (SŠ a ZŠ).

Zdůvodnění pro tyto hypotézy je následující: Vlivy, které souvisí s rozhodnutím, zda se stát rodičem či své rodičovství ještě na nějakou dobu odložit, jsou popsány několika autory. Mezi tyto vlivy můžeme zařadit například vliv pohlaví či vliv vzdělání. O těchto vlivech je hovořeno v několika publikacích, na jejichž základě byly stanoveny hypotézy. Kupříkladu Katrňák (2011) ve své publikaci upozorňuje na podstatný vliv vzdělání, které je důležitým faktorem při načasování rodičovství. I Kuchařová a Šťastná (2009) hovoří o vlivu vzdělání jako o vlivu, který prodlužuje vstup do rodičovství. Slova těchto autorů, byly zmíněny v kapitole třetí.

Kromě vzdělání můžeme jako další vliv související s plánováním rodičovství uvést vliv pohlaví. O tomto vlivu bylo v roce 2016 zmíněno v časopise Demografie. Tento časopis zveřejnil průzkum týkající se reprodukčních plánů mladých mužů v České republice. *„Reprodukční plány se významně liší podle pohlaví. Děti ve svém životě neplánuje statisticky významně více mužů než žen.“* (Reprodukční plány mladých mužů v ČR, 2016, online).

Hypotéza druhá, která se zabývá vztahem mezi plánováním rodičovství a následující přípravou k němu, byla stanovena na základě logické úvahy. Úvahy o tom, že rodiče, kteří potomka dopředu plánují, mají čas a prostor pro zvážení

možností přípravy k rodičovství. Kdežto rodiče, pro které je příchod potomka nečekanou událostí, berou tento stav více „sportovně“.

5.3 Metoda výzkumného šetření

Výzkumné šetření bylo provedeno pomocí kvantitativně orientovaného výzkumu. Jedná se o dotazník, který Gavora (2008, s. 122) charakterizuje jako: *„způsob písemného kladení otázek a získávání písemných odpovědí. Dotazník je určený především pro hromadné získávání dat.“* Tento dotazník byl sestaven na základě vlastní konstrukce. Dotazník jsem zvolila i z důvodů, který uvádí Disman (2011). Dotazník umožňuje zjistit velké množství odpovědí za relativně krátkou dobu. Pomocí dotazníku lze relativně jednoduchým způsobem získat velké množství dat i od respondentů z velkých vzdáleností. Dotazník je také vhodnou formou sběru dat, jelikož poskytuje anonymitu. (Disman, 2011).

Dotazník jsem vytvořila přes elektronickou službu survio.com. Díky této službě mohl být dotazník šířen přes internetové rozhraní. Tato služba nabízí nejen pohodlné vyplnění dotazníku v čase, který respondentovi nejvíce vyhovuje, ale navíc mu zaručuje anonymitu při vyplnění.

Dotazník jsem šířila v internetovém prostředí, ve kterém se budoucí rodiče často střetávají. Zaměřila jsem se především na internetové skupinky, ve kterých probíhá mezi rodiči stávajícími i budoucími rozšířené poradenství, ale také vzájemná podpora při řešení mateřských starostí. Konkrétně jsem dotazník vložila na internetovou stránku *maminka.cz*. Dále jsem využila velkého počtu mateřských skupinek, které jsou přístupné na sociálních sítích. Zde jsem komunikovala s budoucími rodiči ve skupinkách s názvem: *Od těhotenství k mateřství, Maminky* nebo také ve skupince *Maminky Hradec Králové a okolí*.

Dotazník se skládá z předmluvy, ve které je v krátkosti představena autorka dotazníku. Je zde uveden cíl výzkumného šetření a ujištění o anonymitě při vyplnění dotazníku. V další části jsou stanoveny výzkumné otázky. První tři otázky jsou zaměřeny na charakteristiku respondenta. Lze z nich vyčíst údaje o pohlaví, věku a vzdělání každého z respondentů. Následující otázky, konkrétně otázky č. 4 až 9 se věnují tématu plánování rodičovství. Otázky č. 10 až 18 se zabývají přípravou na rodičovství a rozebírají strategie, které jsou v současné době, rodiči při přípravě na rodičovství používané.

Poslední 19. otázka dává prostor pro otevřenou odpověď, týkající se očekávání rodičů od přípravy k rodičovství. Dotazník tedy celkově čítá 19 otázek. Je zařazen v přílohách. (Příloha C).

Před šířením dotazníku mezi respondenty, byla ověřena srozumitelnost jednotlivých otázek dotazníku. Optimalizace otázek byla provedena pomocí osobního rozhovoru se zástupcem cílové skupiny.

5.4 Sběr dat a charakteristika výzkumného vzorku

Sběr dat pro výzkumné šetření probíhal po dobu dvou měsíců. A to v lednu a únoru roku 2020. Data byla sbírána online s využitím nástroje survio.com, jak bylo zmíněno výše. Cílovou skupinou výzkumného šetření byli nastávající rodiče. Celkem se mi podařilo získat data od 200 respondentů.

Z první části dotazníku, konkrétně z prvních třech otázek, lze vyvodit charakteristiku výzkumného vzorku. Otázky jsou zaměřeny na pohlaví, věk a vzdělání respondentů. Této charakteristice je věnován následující prostor.

Otázka č. 1: *Uveďte prosím, jakého jste pohlaví.*

Graf č. 1: Struktura respondentů podle pohlaví

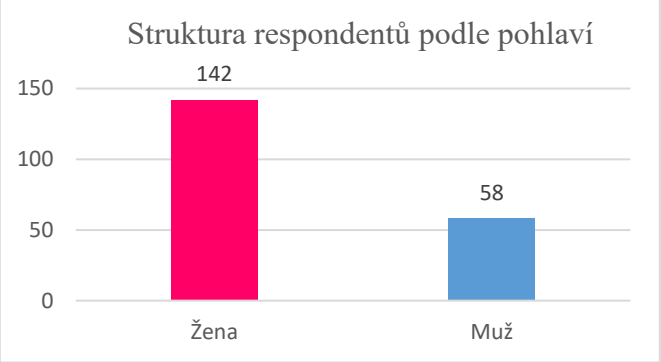

Graf č. 1 interpretuje první výzkumnou otázku zaměřenou na charakteristiku respondentů podle pohlaví. Je zřejmé, že většina dotazovaných byla složena z respondentů ženského pohlaví. Přesně se jedná o 142 žen (71 %) a 58 mužů (29 %) z celkového počtu 200 respondentů.

Otázka č. 2: *Vyberte prosím, Vaši věkovou kategorii.*

Tabulka č. 1: Struktura respondentů podle věku

Typy odpovědí	Počet odpovědí	Procenta
15-25 let	25	12,5 %
26-30 let	74	37 %
31-35 let	59	29,5 %
36-40 let	29	14,5 %
41-45 let	10	5 %
46 a více	3	1,5 %
Celkem	**200**	**100 %**

Tabulka první charakterizuje věkové složení respondentů. Nejčastější kategorií, kterou respondenti vybrali, je věková kategorie 26-30 let, tu vybralo celkem 74 dotazovaných (37 %). Druhou nejvíce zastoupenou kategorií, byla kategorie nastávajících rodičů ve věku 31-35 let (29,5 %). Následuje věková kategorie 36-40 let, kterou vybralo 29 respondentů (14,5 %) a věková kategorie 15-25 let (12,5 %). Věková kategorie 41-45 let byla vybrána 10-ti respondenty (5 %). A 3 nastávající rodiče odpověděli, že spadají do věkové kategorie 46 a více let (1,5 %). Po sečtení četností, lze zjistit, že výzkumný soubor je z 81 % složen z věkové kategorie od 26 do 40 let, absolutní četnost činí 162.

Otázka č. 3: *Jakého nejvyššího stupně vzdělání jste dosáhl/a?*

Graf č. 2: Struktura respondentů podle vzdělání

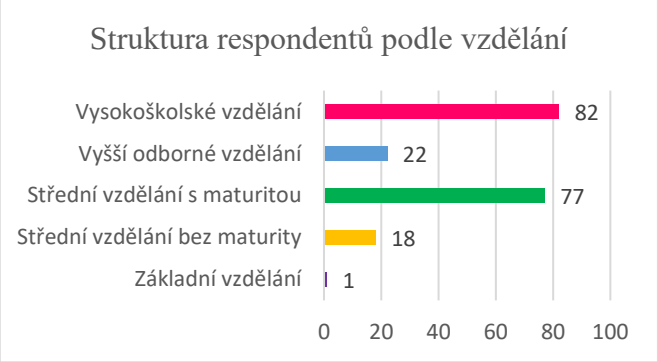

Jako třetí a současně poslední otázka, která je věnována popisu neboli charakteristice respondentů, je otázka směřující na výši dosaženého vzdělání účastníků výzkumu. Z grafu třetího můžeme vyčíst, že se šetření zúčastnilo nejvíce respondentů s vysokoškolským vzděláním a následně

se středoškolským vzděláním zakončeným maturitní zkouškou. V případě vysokoškoláků tomu tak bylo u 82 respondentů (41 %). A u středoškoláků s maturitní zkouškou šlo o 77 případů (38,5 %). Následovali respondenti, kteří dosáhli vyššího odborného vzdělání (11 %) a respondenti se středním vzděláním bez maturity (9 %). V 1 případě respondent uvedl, že dosáhl pouze základního vzdělání (0,5 %).

5.5 Analýza a interpretace výsledků

Následující otázky výzkumu jsou zaměřeny na oblast plánování rodičovství a na oblast strategií, které jsou v současné době při přípravě na rodičovství vyhledávané. Výsledky dotazníkového šetření jsou zpracovány v grafech. Pod každým grafem se nachází komentář, který interpretuje výsledek dané otázky. Grafy jsou zachovány ve stejném pořadí, v jakém byly pokládány jednotlivé otázky, jsou tedy řazeny chronologicky.

Otázka č. 4: *Plánoval/a jste narození svého potomka?*

Graf č. 3: Plánování rodičovství

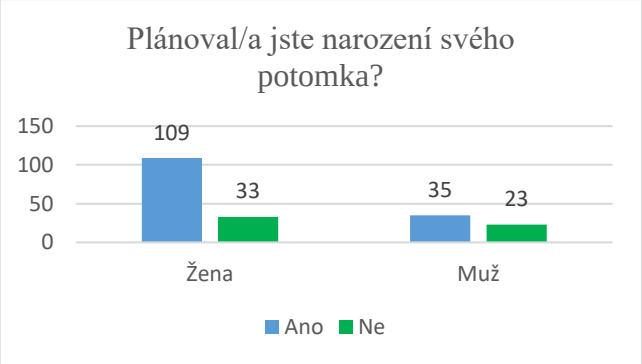

Čtvrtá otázka dotazníku zjišťuje, zda budoucí rodiče své rodičovství dopředu plánují či nikoli. Jak můžeme vidět, jak u žen, tak i u mužů, větší část respondentů odpověděla, že rodičovství plánovali. Z celkového počtu 142 žen, rodičovství plánovalo 109 z nich (76,8 %), 33 žen uvedlo, že rodičovství neplánovaly (23,2 %). U mužů opět převládá odpověď, že rodičovství plánovali, ovšem s nižším rozdílem, než jak je tomu u žen. Z 58 dotazovaných mužů 35 odpovědělo, že rodičovství plánovalo (60, 3 %). Naopak rodičovství neplánovalo 23 mužů (39,7 %).

Na základě výsledků této otázky, lze říci, že ženy plánovaly rodičovství častěji než muži. Výsledky otázky č. 4, se tedy shodují, se stanovenou hypotézou č. 1. Stanovená hypotéza bude nyní ověřena.

H1: Ženy plánují rodičovství častěji než muži.

Hypotézu první sytila otázka č. 1 a otázka č. 4 dotazníku. Stanovenou hypotézu budu následně statisticky ověřovat a zjišťovat závislost pohlaví na plánování rodičovství. K ověření jsem stanovila nulovou a alternativní hypotézu:

$H1^0$ Plánování rodičovství nezávisí na pohlaví rodiče.

$H1^A$ Na plánování rodičovství má vliv pohlaví rodiče.

Jako testové kritérium, jsem vybrala test dobré shody (Chí kvadrát) na hladině významnosti 0,05. Údaje ve všech tabulkách (tabulka 1, 2, 3 a 4) slouží pro výpočet testového kritéria.

Tabulka č. 2: Vliv pohlaví na plánování rodičovství

Plánování rodičovství	Ano	Ne	Suma
Ženy	109	33	142
Muži	35	23	58
Suma	144	56	200

Očekávaná četnost	102,24	39,76
	41,76	16,24

Výsledkem je sig. 0,018967789. Jelikož je výsledek signifikance nižší než hladina významnosti 0,05, konstatuji že zamítám nulovou hypotézu a přijímám hypotézu alternativní.

Závěr k H1: Podle vypočítaných hodnot docházím k závěru, že plánování rodičovství závisí na pohlaví. **H1 přijímám jako platnou**.

To, že ženy plánují rodičovství častěji než muži, vnímám jako přirozenou věc. Jelikož poté, co žena přivede na svět své dítě, se z velké části starosti spojené s péčí a výchovou dítěte přenesou na ni. Muži se především starají o to, jak svou rodinu materiálně zabezpečit. Tak tomu bývá ve většině případů. Ovšem lze samozřejmě najít i obrácený model. Zpravidla se však jedná o výjimky, kdy muž přebírá starost a péči o dítě, zatímco žena chodí do práce.

Otázka č. 5: *Jak dlouho jste plánoval/a svého potomka?*

Graf č. 4: Doba plánování potomka

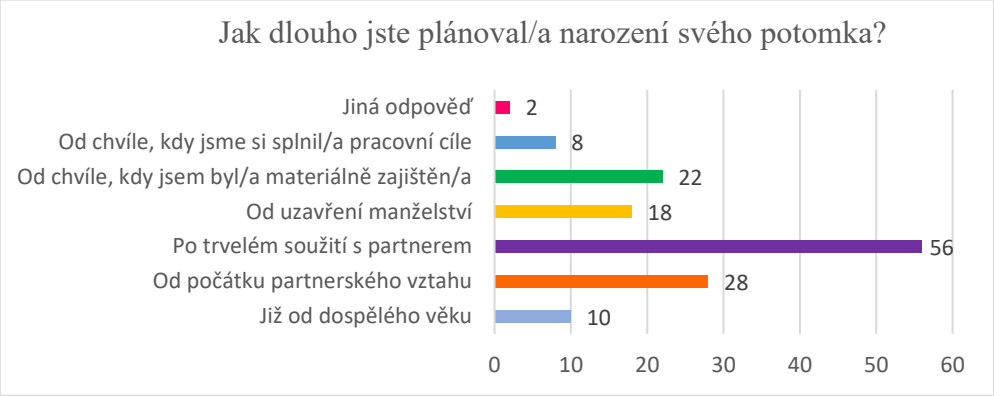

Otázka pátá rozvíjí předchozí čtvrtou otázku. Respondenti, kteří v předchozí otázce uvedli, že rodičovství plánovali, měli odpovědět na to, jak dlouho narození potomka plánovali. Celkem se jednalo o 144 respondentů. Nejčastější zvolenou odpovědí, byla odpověď: *Po trvalém soužití s partnerem*. Takto odpovědělo 56 respondentů (38,9 %). *Od počátku partnerského vztahu* narození potomka plánovalo 28 respondentů (19,4 %). V pořadí třetí zvolenou odpovědí, byla odpověď: *Od chvíle, kdy jsem byl/a materiálně zajištěn/a.* Tímto způsobem odpovědělo 22 respondentů (15,3 %). Následuje odpověď: *Od uzavření manželství*, tu vybralo 18 respondentů (12,5 %). 10 dotazovaných (6,9 %) uvedlo, že rodičovství plánovalo *již od dospělého věku*. Následuje odpověď, kterou vybralo 8 respondentů (5,6 %). Tito respondenti, plánovali své rodičovství *od chvíle, kdy si splnili své pracovní cíle*. A nakonec možnost jiné odpovědi využili 2 respondenti (1,4 %). Ti uvedli, že narození potomka plánovali již *po ukončení studií*.

Otázka č. 6: *Pokud jste u předchozí otázky vybral/a možnost: po trvalém soužití s partnerem, specifikujte prosím, jak dlouho vaše soužití trvalo.*

Tabulka č. 3: Doba soužití páru před plánováním potomka

Typy odpovědí	Počet odpovědí	Procenta
1 rok	2	3,6 %
2 roky	5	8,9 %
3 roky	14	25 %
4 roky	11	19,6 %
5 let	9	16,1 %
6 let	5	8,9 %
7 let	7	12,5 %
Jiná odpověď:	3	5,4 %
Celkem	**56**	**100 %**

Celkem 56 dotazovaných vybralo v předchozí páté otázce možnost, že potomka plánovali po trvalém soužití se svým partnerem. Těmto respondentům byla určena otázka šestá. Šestá otázka specifikuje to, co respondent uvádí jako trvalé partnerské soužití. Jak lze z grafu vyčíst, nejčastěji byla respondenty uvedena doba trvalého soužití trvající 3 (25 %), 4 (19,6 %) a 5 let (16,1 %). Pokud sečteme četnosti dostaneme výsledek 60,7 %. Tolik respondentů odpovědělo, že jejich soužití trvalo v rozmezí mezi 3-5 lety (absolutní četnost činí 34). Další v pořadí je 7 let, tuto odpověď vybralo 7 respondentů (12,5 %). Odpověď o délce trvalého soužití 6 let i 2 roky vybral shodný počet účastníků průzkumu, jednalo se o 5 respondentů (8,9 %). Jinou možnost odpovědi v tomto případě zvolili 3 respondenti (5,4 %). Z těchto tří respondentů 2 uvedli soužití v délce trvání rok a půl, jeden respondent uvedl soužití v délce 9 let. A poslední možnost, délku partnerského soužití v trvání jednoho roku, vybrali 2 dotazovaní (3,6 %).

Otázka č. 7: *S kým jste plánoval/a narození svého potomka?*

Graf č. 5: Plánování potomka samostatně nebo s partnerem

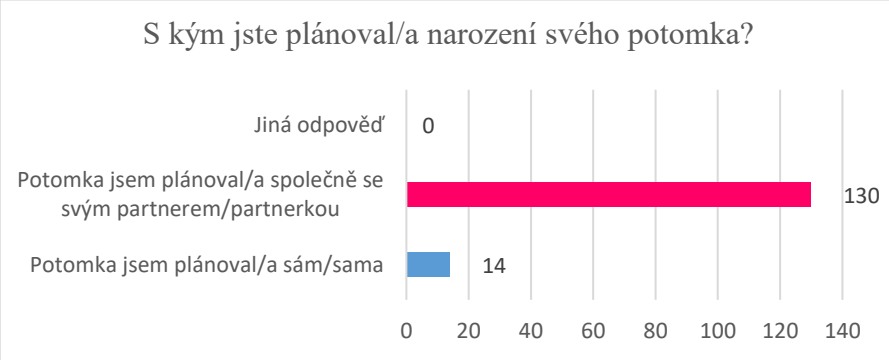

Sedmá otázka v pořadí se věnuje tomu, s kým budoucí rodiče narození svého potomka plánovali. Zda rodičovství plánovali bez partnera, tedy sami, nebo s partnerem. Z většiny dotazovaní odpověděli, že potomka plánovali společně se svým partnerem. Přesně se jednalo o 130 dotazovaných (90,3 %). A to z celkového počtu 144 respondentů, kteří v otázce č. 4 uvedli, že bylo jejich rodičovství plánované. Pouhých 14 respondentů (9,7 %) uvedlo, že narození potomka plánovali sami. Možnost jiné odpovědi nevyužil žádný z dotazovaných.

Otázka č. 8: *Byl/a jste nucen/a kvůli různým okolnostem rodičovství odložit?*

Graf č. 6: Odkládání rodičovství

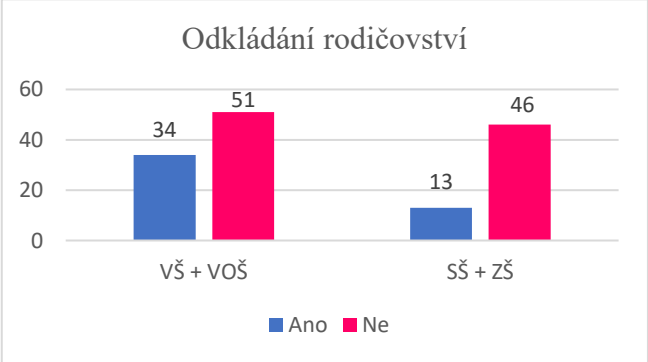

Osmá otázka se zabývala odkládáním rodičovství, které nepochybně s jeho plánováním souvisí. 144 respondentům byla položena otázka, zda byli nuceni rodičovství odložit či nikoli. Z výše uvedeného grafu je zřejmé, že převážná část respondentů, tak učinit nemusela. Rodičovství nemuselo odkládat 97 dotazovaných (67,4 %). Z tohoto počtu šlo o 51 vysokoškolsky vzdělaných respondentů (52,6 %) a 46 absolventů středních a základních škol (47,4 %). Naopak učinit rozhodnutí o odložení rodičovství, bylo nuceno udělat 47 respondentů (32,6

%). Toto rozhodnutí udělalo 34 absolventů vysokých škol (72,3 %) a 13 respondentů s ukončeným středoškolským a základním vzděláním (27,7 %).

Výsledky otázky č. 8 ukazují, že rodičovství odkládali zejména vysokoškolsky vzdělaní respondenti. Tento výsledek souhlasí se stanovenou hypotézou č. 4. **H4: Rodičovství odkládají více vysokoškolsky vzdělané osoby (VŠ a VOŠ) než osoby s nižším vzděláním (SŠ a ZŠ).** Platnost této hypotézy bude opět ověřena pomocí testu dobré shody (Chí kvadrát) na hladině významnosti 0,05. Stejně tomu bude i u následujících hypotéz.

H4: Rodičovství odkládají více vysokoškolsky vzdělané osoby (VŠ a VOŠ) než osoby s nižším vzděláním (SŠ a ZŠ). Tuto hypotézu sytí otázky č. 3 a č. 8 dotazníku. Hypotéza bude nyní statisticky ověřena, bude zjišťován vliv výše dosaženého vzdělání na odkládání rodičovství. Pro ověření je nutné stanovit nultou a alternativní hypotézu:

$H4^0$ Výše dosaženého vzdělání nemá vliv na odkládání rodičovství.

$H4^A$ Předpokládáme, že odkládání rodičovství souvisí s dosaženým vzděláním.

Tabulka č. 4: Vliv vzdělání na odkládání rodičovství

Odkládání rodičovství	Ano	Ne	Suma
VŠ + VOŠ	34	51	85
SŠ + ZŠ	13	46	59
Suma	47	97	144

Očekávaná četnost	27,74306	57,2569444
	19,25694	39,7430556

Výsledkem je sign. 0,023748. Tento výsledek je nižší než hladina významnosti 0,05. Na základě tohoto výsledku zamítám nulovou hypotézu.

Závěr k H4: Vypočítané hodnoty mě vedou k závěru, že výše dosaženého vzdělání má vliv na odkládání rodičovství. Tudíž **H4 přijímám jako platnou**.

Otázka č. 9: *Jaké okolnosti Vás k odkladu rodičovství přiměly?*

Graf č. 7: Okolnosti vedoucí k odložení rodičovství

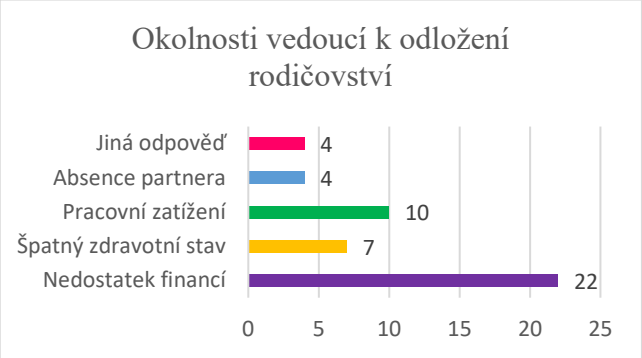

Celkem 47 dotazovaných v předchozí otázce uvedlo, že byli nuceni odložit rodičovství. Tato 9. otázka zjišťuje to, jaké okolnosti je k tomuto rozhodnutí vedly. Z grafu č. 9 je zřejmé, že nejvíce respondentů, rodičovství odložilo z důvodu nedostatku finančních prostředků. Jedná se přesně o 22 respondentů (46,8 %). Druhou nejčastější odpovědí, byla odpověď, že rodičovství bylo odloženo z důvodu pracovního vytížení. Takto odpovědělo 10 respondentů (21,3 %). Zdravotní komplikace přiměli k odložení rodičovství 7 dotazovaných (14,9 %). A nepřítomnost partnera společně v možností jiné odpovědi, vybrali shodně 4 respondenti (8,5 %). Pod možností jiná odpověď, se ve 3 případech jednalo o důvod dokončení studií (6,4 %). A v jednom případě, respondent pod jinou odpovědí uvedl, že čekal na dokončení rekonstrukce bytu (2,1 %).

Otázka č. 10: *Připravoval/a jste se na rodičovství před narozením potomka?*

Graf č. 8a: Příprava na rodičovství

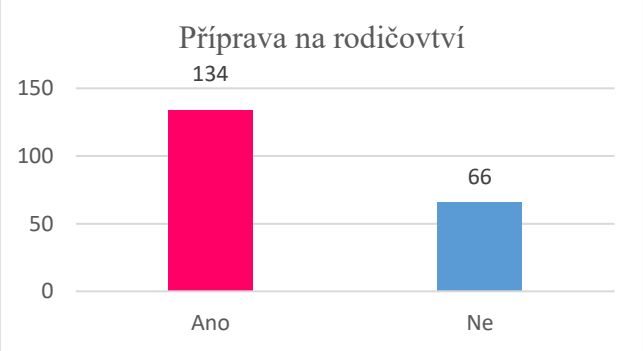

Od otázky desáté je dotazník věnován přípravě na rodičovství. Tato otázka se zabývá tím, zda se budoucí rodiče přípravě na rodičovství věnovaly či naopak. Všechny následující otázky, budou tuto otázku rozvíjet a doplňovat. Otázka č. 10 také slouží k ověření stanovených hypotéz, jedná se o hypotézy č. 2 a č. 3.

H2: Rodiče, kteří plánují své rodičovství, se na příchod svého potomka připravují častěji než rodiče, kteří příchod svého potomka neplánují. H3: Osoby s nižším vzděláním (ZŠ a SŠ) se na příchod potomka připravují méně než osoby s vyšším vzděláním (VOŠ a VŠ). Hypotézám zde bude věnován prostor.

Z grafu č. 10a lze přehledně vyčíst, že se přípravě na rodičovství věnovala nadpoloviční většina, dohromady 134 respondentů (67 %) z 200 dotazovaných. Zbylých 66 respondentů (33 %) přípravě na rodičovství nevěnovalo žádnou zřetel.

Graf č. 8b: Příprava na rodičovství vzhledem k předchozímu plánování rodičovství

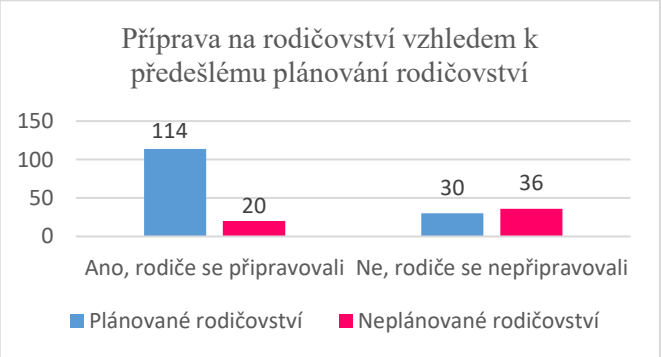

Výše uvedený graf detailněji rozvádí přípravu na rodičovství. Je zde zohledněna příprava na rodičovství vzhledem k předešlému plánování nebo naopak neplánování rodičovství. Jak můžeme vidět z výsledků grafu, rodiče, kteří dopředu svá rodičovství plánovali, se z velké většiny věnují přípravě na rodičovství. Přesně se jedná 114 rodičů (79,2 %) z celkového počtu 144 rodičů, kteří plánovali narození potomka. Zbylých 30 rodičů (20,8 %), kteří také rodičovství dopředu plánovali, se přípravě na rodičovství nevěnovalo. Naopak u rodičů, kteří neplánovali svá rodičovství, se připravovalo na novou životní roli 20 (35,7 %) z nich. Z 56 rodičů, kteří neplánovali narození potomka se nepřipravovalo 36 (64,3 %).

Uvedené výsledky ukazují, že rodiče, kteří dopředu narození potomka plánují, se také častěji na jeho příchod připravují. Výsledek je tedy shodný se stanovenou hypotézou č. 2. Hypotéza bude opět podrobena statistickému ověření.

H2: Rodiče, kteří plánují své rodičovství, se na příchod svého potomka připravují častěji než rodiče, kteří příchod svého potomka neplánují.

Hypotéza č. 2 byla sycena otázkami č. 5 a č. 10. Nyní dojde k ověření závislosti mezi plánováním rodičovství s následnou přípravou k němu. Jako testové kritérium poslouží test dobré shody (Chí kvadrát). Hladina významnosti je 0,05. K ověření je stanovena nulová a alternativní hypotéza následujícího znění:

$H2^0$ Příprava k rodičovství nesouvisí s jeho předešlým plánováním.

$H2^A$ Plánování rodičovství má vliv na rodičovskou přípravu.

Tabulka č. 5: Vliv plánovaného rodičovství na přípravu k rodičovství

Příprava na rodičovství	Ano	Ne	Suma
Plánované rodičovství	114	30	144
Neplánované rodičovství	20	36	56
Suma	134	66	200

Očekávaná četnost	96,48	47,52
	37,52	18,48

Výsledná signifikantnost činí 4,41466E-09. Sig. 0,00000000441466 je menší je hladina významnosti 0,05. Opět tedy zamítám nulovou hypotézu a přijímám hypotézu alternativní.

Závěr k H2: Vypočítané hodnoty ukazují, že existuje vliv plánovaného rodičovství na jeho následnou přípravu. Proto **H2 přijímám jako platnou.**

Graf č. 8c: Příprava na rodičovství se zřetelem na vzdělání rodičů

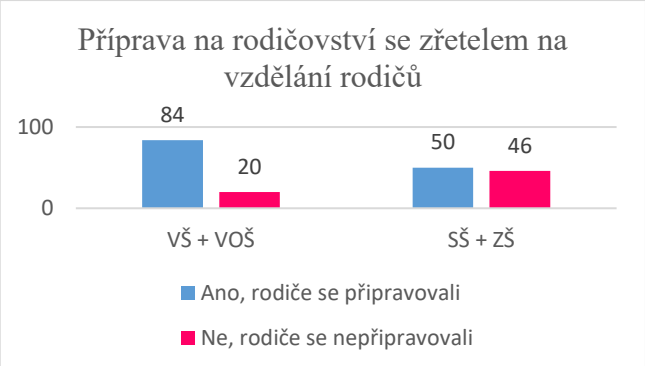

Graf č. 10c podrobně ukazuje přípravu na rodičovství vztahující se ke vzdělání rodičů. Jak můžeme vidět, je zřejmé, že rodiče vyššího vzdělání jeví

o přípravu na rodičovství větší zájem. Konkrétní výsledky jsou následující. Z celkového počtu 134 respondentů, kteří uvedli, že se na rodičovství připravují, je 84 z nich (62,7 %) vysokoškolského a vyššího odborného vzdělání. Celkem 50 rodičů (37,3 %) s nižším vzděláním (základní a středoškolské) uvedlo, že se na rodičovství připravují. Naopak pouhých 20 rodičů (30,3 %) s vysokoškolským nebo vyšším odborným vzděláním uvádí, že se na příchod potomka nepřipravují. A to z celkového počtu 66 rodičů, jež uvedli, že se na rodičovství nepřipravují. U rodičů se středoškolským a základním vzděláním se jedná o 46 případů nepřipravujících se rodičů (69,7 %).

Při porovnání uvedených výsledků s hypotézou č. 3, docházím k názoru, že jsou ve shodě. Tedy, že rodiče s vyšším vzděláním (VŠ a VOŠ) se připravují na novou životní etapu, etapu rodičovskou častěji než rodiče se vzděláním nižším (SŠ a ZŠ). Tato poslední hypotéza budu opět ověřena pomocí testu dobré shody (Chí kvadrát), hladina významnosti činí 0,05.

H3: Osoby s nižším vzděláním (ZŠ a SŠ) se na příchod potomka připravují méně než osoby s vyšším vzděláním (VOŠ a VŠ).

Třetí hypotézu sytila otázka č. 3 a otázka č. 10 uvedené v dotazníku. Následující statistické ověření bude zjišťovat závislost mezi výší dosaženého vzdělání a přípravou na příchod potomka. Nulová a alternativní hypotéza mají následující podobu:

$H3^0$ Předpokládáme, že výše dosaženého vzdělání nesouvisí s přípravou na rodičovství.

$H3^A$ Příprava na rodičovství je ovlivněna výši vzdělání rodičů.

Tabulka č. 6: Vliv dosaženého vzdělání na rodičovskou přípravu

Příprava na rodičovství	Ano	Ne	Suma
VŠ+ VOŠ	84	20	104
SŠ + ZŠ	50	46	96
Suma	134	66	200

Očekávaná četnost	69,68	34,32
	64,32	31,68

Výsledná signifikance je 1,63005E-05. Výsledek 0,0000163005 je nižší než 0,05. I v posledním případě tak konstatuji, že zamítám nulovou hypotézu a přijímám hypotézu alternativní.

Závěr k H3: **H3 přijímám jako platnou**. Jelikož vypočítané hodnoty ověřily závislost mezi přípravou na rodičovství a vzděláním rodičů.

Otázka č. 11: *U uvedených způsobů přípravy na potomka, prosím vyberte, jak často jste se během těhotenství tomuto druhu přípravy věnoval/a:*

Vysvětlení: Pravidelně= alespoň 1x za týden; často= alespoň 1x za měsíc, nárazově= alespoň 3x za dobu těhotenství.

Graf č. 9: Způsoby přípravy k rodičovství

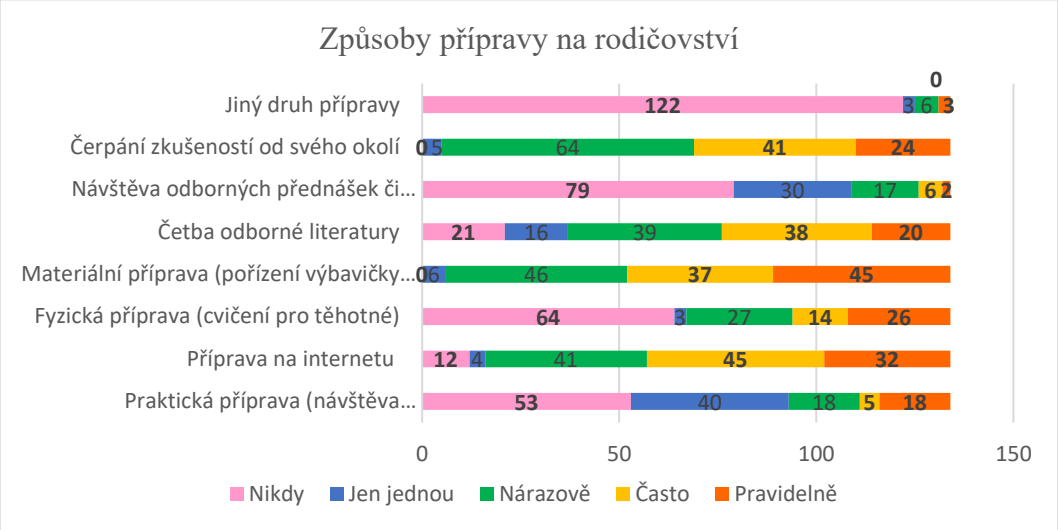

Jedenáctá otázka zjišťuje, jaké způsoby přípravy na rodičovství jsou v dnešní době u budoucích rodičů oblíbené. A dále jak často konkrétní druh přípravy rodiče při přípravě na příchod potomka využívali. Na tuto otázku odpovídalo celkem 134 respondentů, kteří v předchozí 10. otázce odpověděli, že se přípravě na rodičovství věnovali. Jednotlivé způsoby přípravy budou nyní okomentovány.

Praktické příprava, do které se řadí například návštěva předporodních kurzů, nepatří mezi nejoblíbenější způsoby přípravy, jak ukazuje graf č. 11. Pravidelně ji využívalo pouhých 18 respondentů (13,4 %) ze 134 dotazovaných. Naopak 53 budoucích rodičů (39,6 %), tento druh přípravy nikdy nevyužilo. 40 dotazovaných (29,9 %) uvedlo, že tento druh přípravy využilo, jednalo se však pouze o jednu návštěvu. Pokud sečteme četnost všech návštěv předporodních kurzů, tedy i v případě, že respondent navštívil kurz pouze jednou

(3,7 %), zjistíme, že 81 respondentů (60,4 %) mělo s předporodními kurzy zkušenost.

Dalším z uvedených způsobů přípravy, byla příprava pomocí internetu. Tento druh přípravy je zjevně oblíbenější, než jak tomu bylo u praktické přípravy. Internetu při přípravě na rodičovství nikdy nevyužilo pouze 12 (8,9 %) ze 134 respondentů. Naopak nárazově internet využilo 41 (30,6 %) respondentů, často 45 dotazovaných (33,6 %) a pravidelně 32 budoucích rodičů (23,9 %) Po sečtení četností, dostaneme hodnotu 88,1 %, tolik respondentů internet při přípravě na rodičovství využilo více než jednou, absolutní četnost se rovná 118- ti respondentům.

Třetím způsobem přípravy na rodičovství byla fyzická příprava, tedy návštěva různých kurzů nabízejících cvičení pro těhotné. Fyzickou přípravu využívala přibližně polovina ze 134 respondentů. Zkušenost s fyzickou přípravou mělo 70 respondentů (52,2 %). Jednou ji vyzkoušeli 3 dotazovaní (2,2 %). Nárazově, tedy alespoň 3x za dobu těhotenství ji využilo 27 respondentů (20,15 %). Často tento druh přípravy využívalo 14 z dotazovaných (10,45 %) a pravidelně 26 z nich (19,4 %). Nikdy fyzickou přípravu nevyzkoušelo 64 dotazovaných (47,8 %).

Materiální příprava, byla další z uvedených možností přípravy na rodičovství. Materiální přípravu, tedy pořizování výbavičky pro potomka využili všichni respondenti. Pouhých 6 z nich (4,5 %) se pořizováním výbavičky zaobíralo pouze jednou. Právě naopak tomu bylo u 45 respondentů (33,6 %), kteří výbavičku pořizovali pravidelně. Často, tedy alespoň 1x za měsíc, ji pořizovalo 37 dotazovaných (27,6 %) a 46 budoucích rodičů (34,3 %), odpovědělo, že výbavičku pořizovali nárazově.

Pátou z uvedených možností přípravy, je příprava týkající se četby odborné literatury vztahující se k tématu rodičovství. Jak můžeme vidět z výše uvedeného grafu č. 11, četba odborné literatury patří k oblíbeným způsobům, jak se na rodičovství připravit. Pravidelně tento druh literatury četlo 20 budoucích rodičů (15 %), často pak 38 (28,3 %) a nárazově 39 nastávajících rodičů (29 %). Pouze jednou knihu s rodičovskou tématikou otevřelo 16 respondentů (12 %). A nikdy se o žádnou takovouto knihu nezajímalo pouze 21 dotazovaných (15,7 %).

Možnost navštívit odborné přednášky či semináře s tématem rodičovství, nevyužívá velké množství dotazovaných. Takovéto přednášky nikdy nenavštívilo

79 z nich (58,9 %). Pouze jednou na přednášce s tématem rodičovství bylo 30 respondentů (22,4 %). Jen 2 respondenti (1,5 %) uvedli, že se přednášek zúčastnili pravidelně. Často pak přednášky navštěvovalo 6 z dotazovaných (4,5 %) a nárazově 17 (12,7 %) dotazovaných.

Předposlední z uvedených možností v dotazníku, bylo čerpání zkušeností od okolí budoucích rodičů. Jak lze zjistit z grafu výše, tato možnost je velice oblíbenou. Celkem 64 respondentů (47,8 %) uvedlo, že takovéto možnosti využívají nárazově, tedy alespoň 3x za dobu těhotenství. Následujících 41 respondentů (30,6 %) tento způsob přípravy využívalo často a 24 budoucích rodičů (17,9 %) se pak této možnosti věnovalo pravidelně. Poté co sečteme četnost, dozvíme se, že celých 96,3 % dotazovaných, možnosti čerpat zkušenosti od okolí využilo více než jednou. Absolutní četnost činí 129. V pouhých 5 případech (3,7 %) byl tento způsob přípravy použit pouze jednou.

I v otázce č. 11 byl ponechám prostor pro vyjádření, pokud by byl nějaký druh přípravy opomenut. Celkem 12 respondentů (9 %) z celkových 134 respondentů využilo této možnosti. Ve třech případech (2,25 %) respondenti sdělili, že jednou využili i jiného způsobu přípravy. Konkrétně se u 2 respondentů jednalo o návštěvu porodního sálu a v 1 případě respondent jednou prošel konzultací s porodní asistentkou. Nárazovou přípravu jiného druhu uvedlo 6 dotazovaných (4,5 %). 4 respondenti sdělili, že vše, co se týká rodičovství probírali se svým lékařem a 2 respondenti vše probírali s porodní asistentkou. Pravidelnou přípravu týkající se služeb a poradenství porodní asistentky, uvedli 3 respondenti (2,25 %).

Výše jmenovaným způsobům přípravy je věnován i následující prostor. Otázky č. 12-18 podrobněji rozebírají jednotlivé způsoby přípravy.

Otázka č. 12: *Čeho se týkaly Vámi navštěvované předporodní kurzy?*

Graf č. 10: Zaměření předporodních kurzů

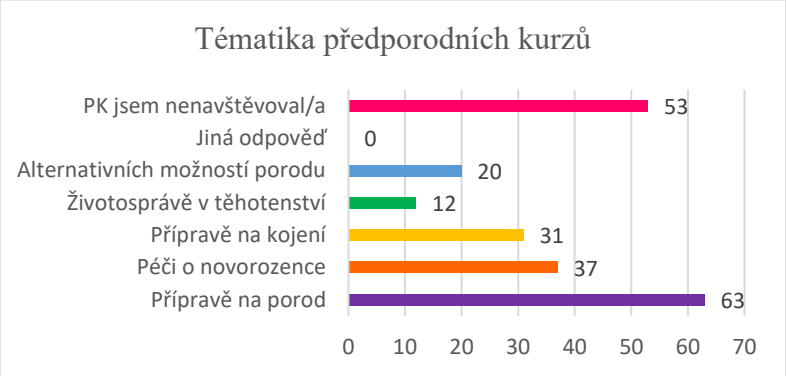

Otázka č. 12, je otázkou, u níž měli respondenti možnost vybrat více odpovědí najednou. Je věnována tématice předporodních kurzů. Možnost vybrat více odpovědí zároveň, byla respondentům poskytnuta, jelikož některé předporodní kurzy se mohou skládat z více tematických celků najednou. Existuje také možnost, že respondenti navštěvovali více než jeden předporodní kurz. Jak můžeme vidět, mezi nejčastěji vyhledávané předporodní kurzy, patří kurzy věnované přípravě k porodu. Tuto odpověď zvolilo 63 respondentů (47 %). Dalšími v pořadí oblíbenými předporodními kurzy, jsou kurzy zaměřené na péči o novorozence a přípravě na kojení. Kurzy s tématikou péči o novorozence zvolilo 37 dotazovaných (27,6 %) a kurzy spojené s přípravou na kojení vybralo 31 budoucích rodičů (23,1 %). O poznání méně vyhledávanými kurzy, jsou předporodní kurzy zaměřené na životosprávu v těhotenství. Zkušenost s tímto druhem kurzu má pouze 12 respondentů (9 %). A nakonec kurzy řešící problematiku alternativních možností porodu, absolvovalo 20 dotazovaných (14,9 %).

Otázka č. 13: *Jakým způsobem jste využíval/a internet při přípravě na rodičovství?*

Graf č. 11: Využití internetu při přípravě na rodičovství

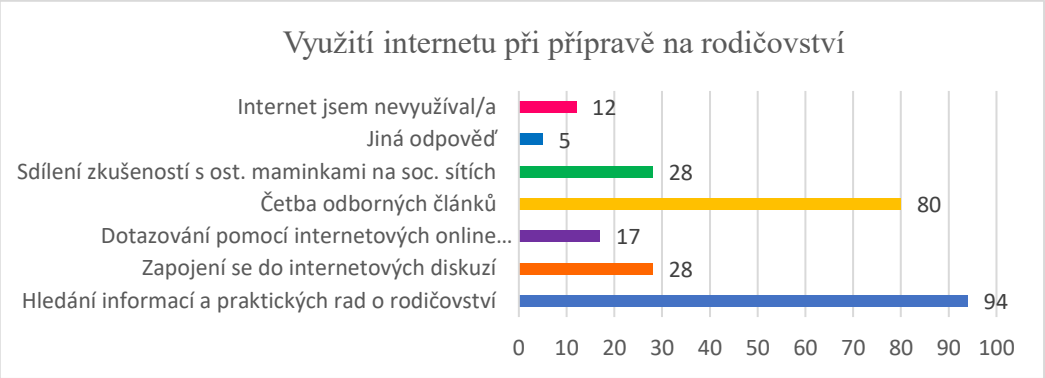

Další otázkou v pořadí, je otázka 13. Jedná se opět o otázku, v níž mohli respondenti zvolit více odpovědí najednou. Tato otázka se zabývá tím, jakými způsoby budoucí rodiče využívali služeb internetu při přípravě na vlastního potomka. Z výsledků zobrazených v grafu výše, je zjevné že nejčastěji budoucí rodiče využívali internet dvěma způsoby. A to jako klasický vyhledávač informací o rodičovství, tuto odpověď vybralo 94 dotazovaných (70,1 %). A dále internet využívali pro možnost četby odborné literatury a článků, takto odpovědělo 80 respondentů (59,7 %). Stejný počet, 28 odpovědí (20,9 %), zaznamenali 2 odpovědi. Jsou jimi využívání internetu pro sdílení zkušeností s ostatními maminky na sociálních sítích a poté použití internetu jako prostoru pro zapojení se do diskuze s ostatními osobami, řešícími obdobné rodičovské téma. Internet jako virtuální online poradnu vyhledalo jen 17 budoucích rodičů (12,7 %). V této otázce 5 budoucí rodičů (3,7 %) zvolilo možnost jiné odpovědi. Všech 5 odpovědí se týkalo shánění výbavičky na internetu.

Otázka č. 14: *Jak často se konalo cvičení pro těhotné?*

Tabulka č. 7: Frekvence fyzické přípravy

Typy odpovědí	Počet odpovědí	Procenta
2x týdně	12	17,1 %
1x za týden	35	50 %
1x za měsíc	18	25,7 %
Jiná odpověď:	5	7,2 %
Celkem	**70**	**100 %**

Otázka č. 14 zjišťuje v jaké frekvenci probíhaly kurzy zaměřené na fyzickou přípravu v těhotenství. Otázka se týkala 70 respondentů, kteří uvedli v otázce č. 11, že mají s fyzickou přípravou zkušenost. Z výsledků této otázky, můžeme vidět, že nejčastěji se cvičení pro těhotné konalo jednou týdně. Tento počet uvedlo 35 respondentů (50 %). Druhou nejčastěji zmíněnou odpovědí, je odpověď jednou měsíčně. Takto odpovědělo 18 dotazovaných (25,7 %). Třetí v pořadí je cvičení s frekvencí dvakrát za týden, tuto frekvenci uvedlo 12 z dotazovaných (17,1 %). Jinou odpověď zvolilo 5 respondentů (7,2 %). Z těchto 5- ti dotazovaných 3 respondenti odpověděli, že cvičení navštívili pouze jednou (4,3 %). A 2 z respondentů odpověděli, že cvičení probíhalo třikrát do týdne. (2,9 %).

Otázka č. 15: *Jakým způsobem jste pořizoval/a výbavičku pro dítě?*

Graf č. 12: Způsoby pořizování výbavičky pro dítě

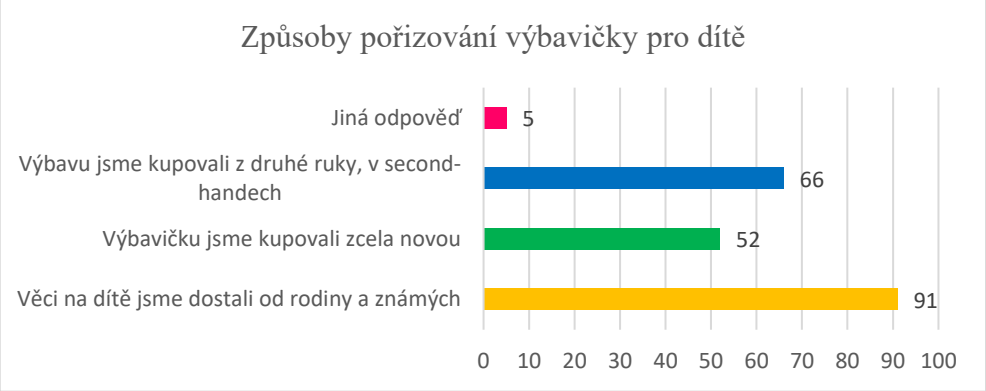

Patnáctá otázka nabízí znovu možnost, zvolit několik odpovědí současně. Jelikož se tato otázka týká způsobů pořizování výbavičky pro dítě, tyto způsoby lze samozřejmě kombinovat. Všech 134 připravujících se rodičů, v otázce č. 11 uvedlo,

že podíleli na materiální přípravě, tedy na koupi potřebných věcí pro budoucího potomka. Výsledky výše ukazují, že celkem 91 respondentů (67,9 %) dostali věci na potomka od svých blízkých. 66 dotazovaných (49,3 %) nakupovalo výbavičku z druhé ruky. A 52 budoucích rodičů (38,8 %) pořizovalo věci zcela nové. 5 respondentů (3,7 %) zvolilo jinou odpověď. Touto odpovědí bylo, že nakupovali věci pro dítě přes internet.

Otázka č. 16: *Jakou literaturu jste v rámci přípravy na rodičovství četl/a?*

Graf č. 13: Druhy literatury zaměřené na přípravu k rodičovství

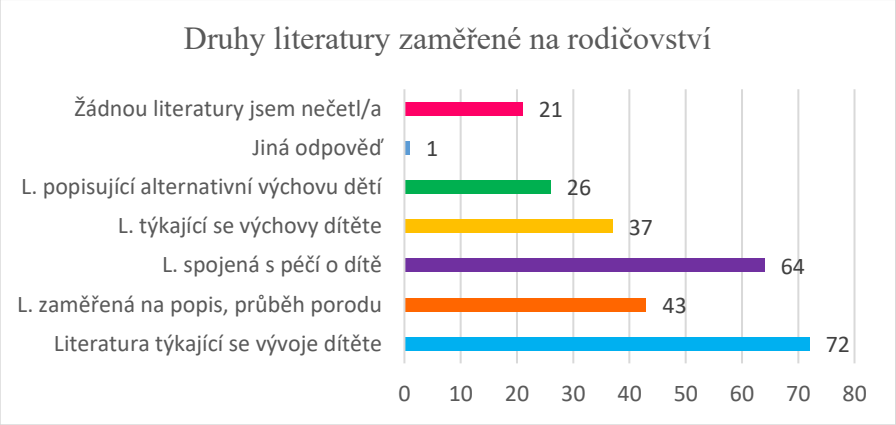

Otázka č. 16 detailněji zkoumá, o jakou literaturu se budoucí rodiče při přípravě na rodičovství zajímali. Znovu se jednalo o otázku, ve které mohli respondenti zvolit více odpovědí. Nejvíce budoucích rodičů vyhledávalo literaturu zaměřenou na vývoj dítěte. Přesně se jednalo o 72 respondentů (53,7 %). Druhým nejoblíbenějším tématem byla literatura změřená na péči o dítě. Tento druh literatury vyhledalo 64 respondentů (47,8 %). Literatura zaměřená na popis a průběh porodu zaujala 43 respondentů (32,1 %). Literaturu spojenou s výchovou dítěte zvolilo 37 dotazovaných (27,6 %) a literaturu konkrétně zaměřenou na alternativní styl výchovy zvolilo 26 budoucích rodičů (19,4 %). V jednou případě (0,7 %) respondent uvedl, že četl literaturu týkající se přirozeného porodu a tradiční poporodní péči.

Otázka č. 17: *Od koho jste čerpal/a zkušenosti týkající se přípravy na rodičovství?*

Graf č. 14: Čerpání rodičovských zkušeností od okolí

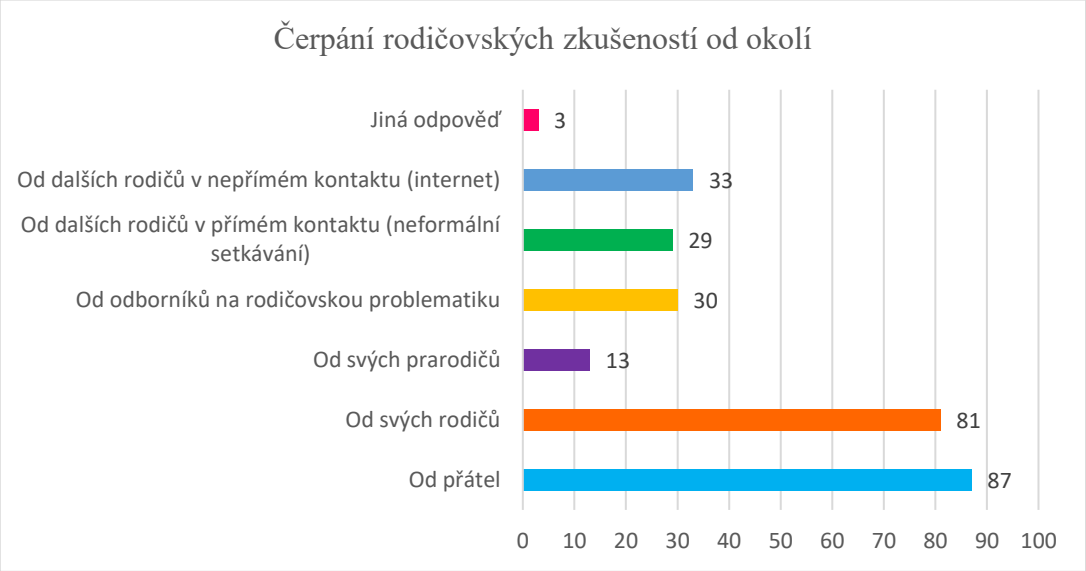

Opět se jedná o otázku dávající možnost respondentům vybrat více odpovědí. Otázka č. 17 se týká toho, od koho čerpali budoucí rodiče při přípravě na příchod potomka rady a zkušenosti. Z grafu č. 17 můžeme vyčíst, že nejvíce zkušeností respondenti čerpali od svých přátel a rodičů. První případ, poradenství od přátel, vybralo 87 dotazovaných (64,9 %). Druhý případ, nabírání zkušeností od rodičů, uvedlo 81 respondentů (60,4 %). Další možnosti byly vybírány o poznání méně častěji. Podobný výsledek zaznamenali odpovědi nabírání zkušeností od dalších rodičů v nepřímém kontaktu, 33 odpovědí (24,6 %), od dalších rodičů v přímém kontaktu, 29 odpovědí (21,6 %) a získávání zkušeností od odborníků, 30 odpovědí (22,4 %). Nejméně často budoucí rodiče využívají rad svých prarodičů (9,7 %), pouze 13 respondentů vybralo tuto odpověď. 3 dotazovaní (2,2 %), využili možnosti jiné odpovědi. Jejich odpověď byla totožná, shodli se, že čerpají zkušenosti od sourozenců.

Otázka č. 18: *Kdo Vám s přípravou na rodičovství pomáhal nejvíce?*

Tabulka č. 8: Pomoc s přípravou na rodičovství

Typy odpovědí	**Počet odpovědí**	**Procenta**
Rodina	73	54,5 %
Přátelé	35	26,1 %
Instruktor/ka předporodních kurzů	11	8,2 %
Lékař	0	0 %
Jiná odpověď:	15	11,2 %
Celkem	**134**	**100 %**

Předposlední otázka dotazníku byla věnována tomu, kdo budoucím rodičům s přípravou na příchod potomka pomáhal nejvíce. Z grafu č. 18 je zřejmé, že z tohoto hlediska má největší zastoupení rodina. Ze 134 respondentů, kteří se věnovali přípravě na rodičovství, tuto odpověď zvolilo 73 z nich (54,5 %). 35 dotazovaných (26,1 %) odpovědělo, že jim s přípravou na rodičovství nejvíce pomáhali jejich přátelé. Instruktor předporodních kurzů byl zvolen pouze 11- ti respondenty (8,2 %). Možnost jiné odpovědi zvolilo celkem 15 dotazovaných (11,2 %). 7 z nich (46,7 %) odpovědělo, že jim nejvíce s přípravou na rodičovství pomáhal jejich partner. Dalších 5 napsalo (33,3 %), že se jim největší pomoci dostávalo pomocí internetu, kde komunikovali s ostatními maminkami. A poslední 3 respondenti (20 %) uvedli, že jim nejvíce pomáhala soukromá porodní asistentka.

Otázka č. 19: *Odpovězte prosím, co jste očekával/a od přípravy na rodičovství.*

Graf č. 15: Očekávání budoucích rodičů od přípravy na rodičovství

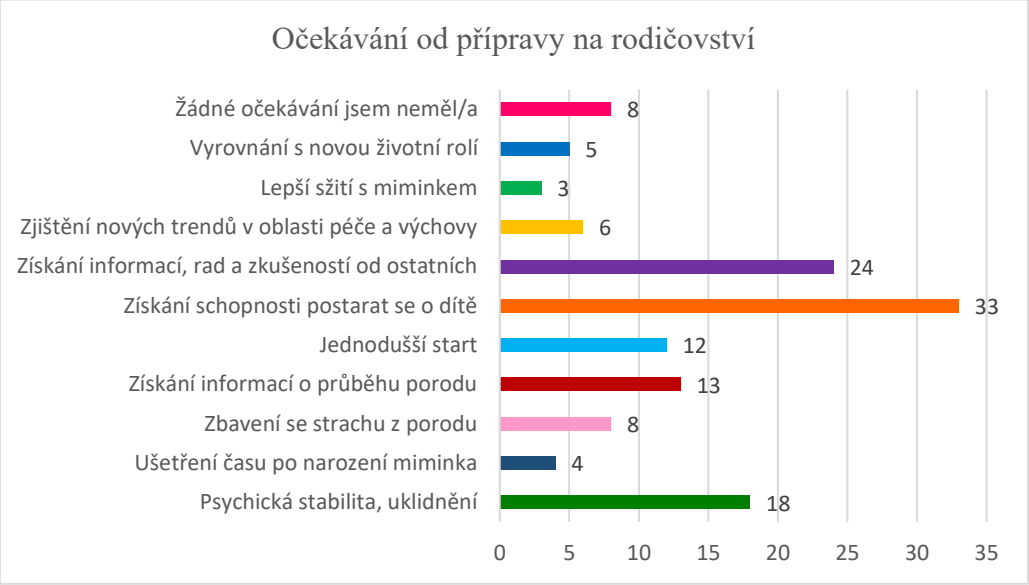

Poslední, závěrečná otázka dotazníku, byla otázkou otevřenou. Respondentům byl ponechám prostor pro to, aby mohli vyjádřit, co od přípravy k rodičovství očekávali. Odpovědi byly následně roztřízeny do výše uvedených kategorií. Jak můžeme vidět, jako nejčastější odpověď dotazovaní uvedli, že od přípravy na rodičovství očekávali, že budou schopni postarat se o své dítě. Takto odpovědělo 33 respondentů (24,6 %) z celkového počtu 134 dotazovaných. Druhou nejčastěji uváděnou odpovědí, byla odpověď, že od přípravy k rodičovství, budoucí rodiče očekávají to, že získají mnoho potřebných informací, rad a zkušeností týkajících se rodičovství, 24 respondentů uvedlo tuto odpověď (18 %). Následujících 18 dotazovaných (13,4 %) uvedlo, že díky přípravě získají větší psychickou stabilitu, že se více uklidní. 13 odpovědí (9,7 %) bylo zaměřených na průběh porodu, budoucí rodiče očekávali, že se dozví vše o tom, jak se na porod připravit. 12 z dotazovaných (8,9 %) uvedlo, že doufali v jednodušší start jejich nové životní etapy. Žádné očekávání nemělo 8 respondentů. (6 %). Stejný počet, 8 odpovědí (6 %), bylo opět zaměřeno na porod. Nyní však odpovědi konkrétně směřovali k tomu, že respondenti doufají v to, že je příprava zbaví strachu z porodu. Následovalo 6 odpovědí (4,5 %), které se týkali zjištění nových trendů v oblasti péče a výchovy. 5 respondentů (3,7 %) uvedlo, že očekávají snadnější vyrovnání se s neznámou životní rolí. Další 4 dotazovaní (3 %) uvedli, že od přípravy očekávají ušetření času,

než se potomek narodí. A poslední 3 odpovědi (2,2 %) se týkali snadnějšího sžití se s potomkem.

5.6 Shrnutí výzkumného šetření

Výzkumné dotazníkové šetření bylo šířeno mezi respondenty po dobu dvou měsíců. A to v měsíci lednu a únoru roku 2020. Dotazník byl k respondentům distribuován skrze online prostředí. Celkový počet respondentů, budoucích rodičů, čítal 200 účastníků. Před tyto účastníky byl předložen dotazník, čítající celkem 19 otázek.

Pro účely výzkumu byl stanoven následující výzkumný problém: *Plánují v současné době osoby narození svého potomka? Připravují se budoucí rodiče příchod dítěte a jakými způsoby?* Cílem výzkumné části práce bylo zjistit, jaké okolnosti mají vliv na plánování rodičovství a jaké strategie budoucí rodiče používají při přípravě na něj. Mezi konkrétní okolnosti, jež byli zkoumány, patřil vliv pohlaví a dále vliv výše dosaženého vzdělání na plánování rodičovství. Výzkum podává informace nejen o vlivu výše zmíněných faktorů na plánování rodičovství, poskytuje také výčet konkrétních strategií, které lze při přípravě na rodičovství použít a hodnotí jejich oblibu mezi budoucími rodiči v současné době.

Na počátku výzkumného šetření byly představeny celkem 4 hypotézy, které byly průběžně vyhodnocovány a následně ověřovány pomocí testu dobré shody, chí kvadrát.

První část výzkumu, se týkala problematiky plánování rodičovství. V této části byly ověřeny 2 hypotézy. Byly jimi hypotéza č. 1, hypotéza zabývající se vlivem pohlaví na plánování rodičovství. A hypotéza č. 4, vztahující se k vlivu výše dosaženého vzdělání na odkládání rodičovství. Hypotéza č. 1 předpokládala, že ženy plánují rodičovství častěji než muži. Existence vlivu pohlaví na plánování rodičovství byla prokázána. Ženy se plánováním rodičovství zabývaly opravdu častěji než muži, tudíž byla hypotéza č. 1 přijata. Čtvrtá hypotéza zkoumala odkládaní rodičovství, jež s jeho plánováním bezpochyby souvisí. Předpoklad, který uváděla, byl takový, že vysokoškolsky vzdělané osoby odkládají rodičovství ve větší míře než osoby se vzděláním nižším. Existence vztahu mezi odkládáním rodičovství a výší dosaženého vzdělání byla potvrzena.

Vysokoškolsky vzdělané osoby rodičovství odkládali ve větší míře než osoby s nižším vzděláním, proto byla hypotéza č. 4 vyhodnocena jako platná.

Druhá část výzkumu byla věnována přípravě na rodičovství. V rámci této druhé části, byly testovány zbylé 2 hypotézy. Hypotéza č. 2 a hypotéza č. 3. Předpoklad, který vznesla hypotéza druhá, se týkal vztahu mezi plánovaným rodičovstvím a následnou přípravou k němu. Konkrétně se jednalo o předpoklad, že rodiče plánující své rodičovství, se posléze také častěji připravují na příchod svého potomka než osoby, které rodičovství neplánovali. Druhá hypotéza byla potvrzena. Poslední testovanou hypotézou v byla hypotéza č. 3. Tato hypotéza se opět zabývala vztahem výše dosaženého vzdělání, tentokrát však k přípravě na rodičovství. I poslední hypotéza byla přijata jako platná. Byl prokázán vliv mezi přípravou na rodičovství a výší dosaženého vzdělání. Rodiče s nižším vzděláním se opravdu na příchod potomka připravovali v menší míře, než jak tomu bylo u osob s vyšším vzděláním. Mohu tedy konstatovat, že výzkumné šetření potvrdilo všechny 4 stanovené hypotézy.

Výsledky výzkumného šetření vnímám jako pozitivní. Souhrnně lze respondenty, kteří se zúčastnili výzkumného šetření zařadit mezi jedince, kteří ve většině případů svá rodičovství plánují (72 %) a také věnují čas k přípravě na příchod svého potomka (67 %).

Samozřejmě je třeba uvažovat i o limitech šetření. Jako hlavní limit vnímám nemožnost zaručit vyplnění dotazníků pouze kompetentními respondenti, tedy pouze budoucími rodiče. I když v úvodu dotazníku byli respondenti upozorněni na fakt, že je dotazník určen pouze pro cílovou skupinu budoucích rodičů, nelze přes online prostředí zaručit, že byl dotazník vyplněn pouze jimi. Využila jsem alespoň možnosti zabránit vícenásobnému vyplnění dotazníku z jednoho zařízení, jež mi umožnilo nastavení online dotazníku.

Závěr

Diplomová práce se věnovala problematice plánovaného rodičovství a přípravy k němu, jakožto tématu, které je v současné době hojně diskutované a aktuální. Cílem práce bylo zjistit jaké okolnosti mají vliv na plánování rodičovství a jaké strategie budoucí rodiče používají při přípravě na něj. Subjektivním pohledem autorky práce, se domnívám, že cíl práce byl splněn.

Teoretická část práce je rozdělena do čtyřech hlavních kapitol. První kapitola se věnuje podobám partnerského soužití. Konkrétní prostor je zde věnován manželství, volnému soužití a singles. Singles sice nelze považovat za druh partnerského soužití, do výčtu byli lidé žijící bez partnera zařazeni, kvůli stejné touze, jakou mají i lidé žijící s partnerem, tedy touze po dítěti. Druhou kapitolou, je kapitola zabývající se rodičovstvím. V této kapitole se můžeme dočíst o vývoji přístupu k rodičovství. Následující podkapitoly popisují rodičovskou roli, funkce rodiny nebo motivaci či naopak demotivaci, která nás vede k rozhodnutí stát se nebo nestát se rodičem. Třetí v pořadí je kapitola, která se ubírá směrem plánovaného rodičovství. Z této kapitoly se můžeme dozvědět o reprodukčních plánech populace, ale také o odkládání rodičovství, které může být zapříčiněné mnoha faktory. Poslední, čtvrtou kapitolou teoretické části práce, je kapitola popisující konkrétní rodičovské kurzy, které je možné vyhledat v Hradci Králové, může tak sloužit jako inspirace všem budoucím rodičům z okolí tohoto města.

Pátá a poslední kapitola diplomové práce má empirické zaměření, věnuje se výzkumnému šetření. Výzkumné šetření koresponduje s názvem diplomové práce, věnuje se tedy plánování a přípravě na rodičovství v současnosti. Plánování rodičovství se věnuje první část dotazníku. Druhá část výzkumného šetření je pak zaměřena na přípravu k rodičovství, a to od otázky č. 10 v dotazníku. Pro výzkumnou část práce byly stanoveny 4 hypotézy, všechny hypotézy byly potvrzeny a statisticky ověřeny pomocí testu dobré shody.

Význam této práce shledávám u budoucích rodičů, kteří se mohou inspirovat tím, jaký druh přípravy zvolí či naopak nezvolí při své přípravě k rodičovství. Další smysl této práce však vidím u osob, které se teprve rozhodují, zda učinit tento nový životní krok, krok stát se rodičem. Jedná se o velice významné

rozhodnutí, které nelze vrátit zpět. Proto je velice důležité dopředu zvážit, zda jsme opravdu připraveni převzít rodičovskou roli.

Jak tato práce ukázala, existuje zájem o vzdělávání v oblasti rodičovství. Většina nabízených vzdělávacích akcí je ovšem zatížena nemalými finančními náklady. Domnívám se, že je třeba podpořit i budoucí rodiče, kteří nemají finanční prostředky k tomuto druhu vzdělání. A to například vznikem neziskových organizací věnujících se problematice přípravy na rodičovství. Jako další prostor, kde lze šířit osvětu týkající se rodičovství, vidím na středních školách. Střední školy by měly tomuto tématu vytvořit místo, například v rámci volitelných předmětů, které si studenti vybírají dobrovolně na základě svých zájmů.

Seznam použitých zdrojů

ALAN, Josef. *Etapy života očima sociologie*. Praha: Panorama, 1989. Pyramida (Panorama). ISBN 80-7038-044-6.

BECK, Ulrich. *Riziková společnost: na cestě k jiné moderně*. Třetí vydání. Přeložil Otakar VOCHOČ. Praha: Sociologické nakladatelství, 2018. Post (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-7419-267-8.

BECKER, Gary S. *A treatise on the family.* Enl. ed. Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 1991. ISBN 0-674-90698-5.

DISMAN, Miroslav. *Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka pro uživatele.* 4. nezměn. vyd. Praha: Karolinum, 2011. 372 s. ISBN 978-80-246- 1966-8.

DUDOVÁ, Radka. *Otcovství po rozchodu rodičovského páru*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2008. Sociologické disertace. ISBN 978-80-7330-136-1.

DUNOVSKÝ, Jiří. *Dítě a poruchy rodiny*. Praha: Avicenum, 1986. ISBN 08-040-86.

FIALOVÁ, Ludmila, HAMPLOVÁ, Dana, KUČERA, Milan a kol. *Představy mladých lidí o manželství a rodičovství*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakl., 2000, 163 s. Studie Slon. ISBN 80-858-5087-7.

GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výskumu*. 4., rozš., vyd. Bratislava: Vydavateľstvo UK, 2008. 269 s. ISBN 978-80-223-2391-8.

GIDDENS, Anthony. *Sociologie.* Praha: Argo, 1999. ISBN 80-7203-124-4.

HAŠKOVÁ, Hana. *Fenomén bezdětnosti*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2009. Studie (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-7419-020-9.

HRONCOVÁ, Jolana, Ingrid EMMEROVÁ a kol. *Sociológia výchovy a vzdelávania*. Banská Bystrica: Pedagogická fakulta, Univerzita Mateja Bela, 2010. ISBN 978-80-557-0035-9.

JANDOUREK, Jan. *Úvod do sociologie*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-644-5.

KALIBOVÁ, Květa, Zdeněk PAVLÍK a Alena VODÁKOVÁ, ed. *Demografie (nejen) pro demografy*. 3., přeprac. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2009. Sociologické pojmosloví. ISBN 978-80-7419-012-4.

KATRŇÁK, Tomáš. *Na prahu dospělosti: partnerství, sex a životní představy mladých v současné české společnosti*. Praha: Dokořán, 2011. Bod (Dokořán). ISBN 978-80-7363-352-3.

KOUKOLÍK, František a Jana DRTILOVÁ. *Život s deprivanty*. Praha: Galén, c2001. Makropulos. ISBN 80-7262-088-6.

KRAUS, Blahoslav a Věra POLÁČKOVÁ. *Člověk - prostředí - výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. Brno: Paido, 2001. ISBN 80-7315-004-2.

KŘÍŽKOVÁ, Alena, Hana MAŘÍKOVÁ, Hana HAŠKOVÁ a Jana BIERZOVÁ. *Pracovní a rodinné role a jejich kombinace v životě českých rodičů: plány versus realita.* Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2006. ISBN 80-733-112-1.

KUCHAŘOVÁ, V. Některé obsahové změny postojů k manželství a rodičovství. IN MAREŠ, P., POTOČNÝ, T. (eds.) *Modernizace a česká rodina*. 1. Vyd. Brno: Barrister a Principal, 2003. ISBN 80- 86598-61-6.

KUCHAŘOVÁ, Věra a Anna ŠŤASTNÁ, ed. *Partnerství, rodina a mezigenerační vztahy v české společnosti*. Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, 2009. ISBN 978-80-87007-76-1.

LAŠEK, Jan. *Sociální psychologie II.* Vyd. 3. Hradec Králové: Gaudeamus, 2011. ISBN 978-80-7435-116-7.

MAREŠ, Petr. *Society, reproduction and contemporary challenges*. Brno: Barristr & Principal, 2004. ISBN 80-86598-67-5.

MATĚJČEK, Zdeněk. *Co, kdy a jak ve výchově dětí*. Vyd. 6. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0519-7.

MATĚJČEK, Zdeněk a Josef LANGMEIER. *Počátky našeho duševního života.* Praha: Panorama, 1986, 365 s., fot. příl. Pyramida.

MOŽNÝ, Ivo. *Rodina a společnost*. 2., upr. vyd. Ilustroval Vladimír JIRÁNEK. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2008. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-86429-87-8.

MOŽNÝ, Ivo. *Sociologie rodiny*. Vyd. 2., upr. Praha: Sociologické nakladatelství, 2002. Základy sociologie. ISBN 80-86429-05-9.

MOŽNÝ, Ivo, Petr PAKOSTA a Marie PŘIDALOVÁ. *Declining fertility in Europe, and, What parenthood means to the Czechs*. Brno: Masaryk University, 2008. ISBN 978-80-210-4554-5.

PAPALIA, Diane E. a Sally WENDKOS OLDS. *Human development*. 5. ed. New York: McGraw-Hill, 1992. ISBN 0-07-048557-7.

PARSONS, Talcott a Robert Freed BALES. *Family Socialization and Interaction Process*. London: Routledge & Kegan Paul, 1956.

PAVLÍK, Zdeněk a Květa KALIBOVÁ. *Mnohojazyčný demografický slovník: český svazek*. Vyd. 2., aktualiz. Praha: Česká demografická společnost, 2005. ISBN 80-239-4864-4.

PLAŇAVA, Ivo. *Manželství a rodiny: struktura, dynamika, komunikace.* Brno: Doplněk, 2000. ISBN 80-7239-039-2.

PROCHÁZKA, Miroslav. *Sociální pedagogika*. Praha: Grada, 2012. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-3470-5.

RABUŠIC, Ladislav. *Kde ty všechny děti jsou?: porodnost v sociologické perspektivě.* Praha: Sociologické nakladatelství, 2001. Studie (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-86429-01-6.

RHEINWALDOVÁ, Eva. *Jak vychovat šťasné dítě*. 2. rozš. a upr. vyd., (1. v nakl. Motto). Praha: Motto, 1997. ISBN 80-85872-61-7.

ROUBÍČEK, V. (1997). *Úvod do demografie*. Praha: Codex Bohemia. ISBN 80-85963-43-4.

ŘÍČAN, Pavel. *Cesta životem: [vývojová psychologie] : přepracované vydání*. 3. vyd. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0772-6.

SOBOTKOVÁ, Irena. *Průvodce rodičovstvím*. Břeclav: Eva Klimovičová ve spolupráci s nakl. Adamira, 2012. ISBN 978-80-904217-3-8.

SOBOTKOVÁ, Irena. *Psychologie rodiny*. 3. vyd. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0217-2.

SPOUSTA, Vladimír. *Teoretické základy výchovy ve volném čase*. Brno: Masarykova univerzita, 1994. ISBN 80-210-1007-x.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-308-0.

WILLI, Jürg. *Psychologie lásky: osobní rozvoj cestou partnerského vztahu*. Praha: Portál, 2006. Spektrum (Portál). ISBN 80-7178-982-8.

Internetové zdroje

Aktuální populační vývoj v kostce. *Český statistický úřad* [online]. Praha: ČSÚ, 2017 [cit. 2019-07-24]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/aktualni-populacni-vyvoj-v-kostce

Plodnost žen [online]. Praha: Český statistický úřad, 2013, s. 21 (SLDB 2011) [cit. 2019-09-12]. ISBN 170224-14. Dostupné z: https://www.czso.cz/documents/10180/20551769/170224-14.pdf/287dc43c-df94-40c1-bf04-b322ed0e4b84?version=1.0

Domácnosti jednotlivců. *Český statistický úřad* [online]. Praha: ČSÚ, 2014 [cit. 2019-07-15]. Dostupné z: https://www.czso.cz/documents/10180/20551799/170226-14.pdf/6232226f-f1c1-4d55-9101-26e04a3ab5fd?version=1.0&fbclid=IwAR2OMfj8e4B0-CR4NAg17rvsm_q_-e30xzWuhR8hjaINn8pGUYYifLGXmWk

KUČEROVÁ, Dagmar. Otcové dětí a čerpaná mateřská, rodičovská a otcovská. *Podnikatel.cz* [online]. 2018 [cit. 2019-07-30]. Dostupné z: https://www.podnikatel.cz/clanky/otcove-deti-a-cerpana-materska-rodicovska-a-otcovska/

Kurzy pro maminky s Pavlínou Chvátilovou [online]. Hradec Králové: Pavlína Chvátilová [cit. 2019-9-12]. Dostupné z: http://kurzypromaminky.cz/

KYZLINKOVÁ, Renáta a Anna ŠŤASTNÁ. *Reprodukční plány mladých mužů v ČR.* Demografie [online]. 2016, (58), 111-128 [cit. 2020-02-14]. Dostupné z: https://www.czso.cz/documents/10180/33199357/clanek+1_kyzlinkova+stastna.pdf/7028d36e-b87f-4382-acee-09878fd24282?version=1.0

Kateřina Faltová kurzy pro rodiče [online]. Hradec Králové: WordPress, 2020 [cit. 2020-01-12]. Dostupné z: https://www.katerinafaltova.cz/

PIDILIDI kurzy pro rodiče [online]. Hradec Králové: Nikola Kopecká [cit. 2019-9-12]. Dostupné z: https://www.kurzypidilidi.cz/

Počet a struktura narozených. *Český statistický úřad* [online]. Praha: ČSÚ, 2016 [cit. 2019-07-08]. Dostupné z: https://www.czso.cz/documents/10180/32853427/13011816a02.pdf/6617361d-0dde-4369-8e9b-deb0ae91afd5?version=1.0

Pohyb obyvatelstva - rok 2017. *Český statistický úřad* [online]. Praha: ČSÚ, 2018 [cit. 2019-07-24]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/cri/pohyb-obyvatelstva-rok-2017

Projekce obyvatelstva České republiky. *Český statistický úřad* [online]. Praha: ČSÚ, 2018 [cit. 2019-08-14]. Dostupné z: https://www.czso.cz/documents/10180/61566242/13013918u.pdf/6e70728f-c460-4a82-b096-3e73776d0950?version=1.2

Předporodní KURZ HK [online]. Hradec Králové [cit. 2019-09-13]. Dostupné z: http://predporodnikurzhk.cz/

Singles tvoří již pětinu domácností jednotlivců: Měsíčník Českého statistického úřadu [online]. 2014, 4(5) [cit. 2019-07-15]. Dostupné z: http://www.statistikaamy.cz/2014/05/singles-tvori-jiz-petinu-domacnosti-jednotlivcu/?fbclid=IwAR1xW3wDWVUoMDg54poWJhdm8i_7f1kwS2DIGisyKnZAqzTxaynoAzj4nD0

Sňatečnost. *Český statistický úřad* [online]. Praha: ČSÚ, 2018 [cit. 2019-07-11]. Dostupné z: https://www.czso.cz/documents/10180/61565976/1300691802.pdf/19cba6cb-e958-48bf-a239-ab1d8019aca9?version=1.2

Úhrnná plodnost v letech 1950-2018. *Český statistický úřad* [online]. Praha: ČSÚ, 2019 [cit. 2019-07-24]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/uhrnna-plodnost-v-letech-1950-2018

ZDRAVIS. *Příprava k porodu*. [online] [cit. 2019-09-11]. Dostupné z: http://porod1.cz/pripravakporodu/

Přílohy

Příloha A:

1Graf úhrnné plodnosti 1950-2018

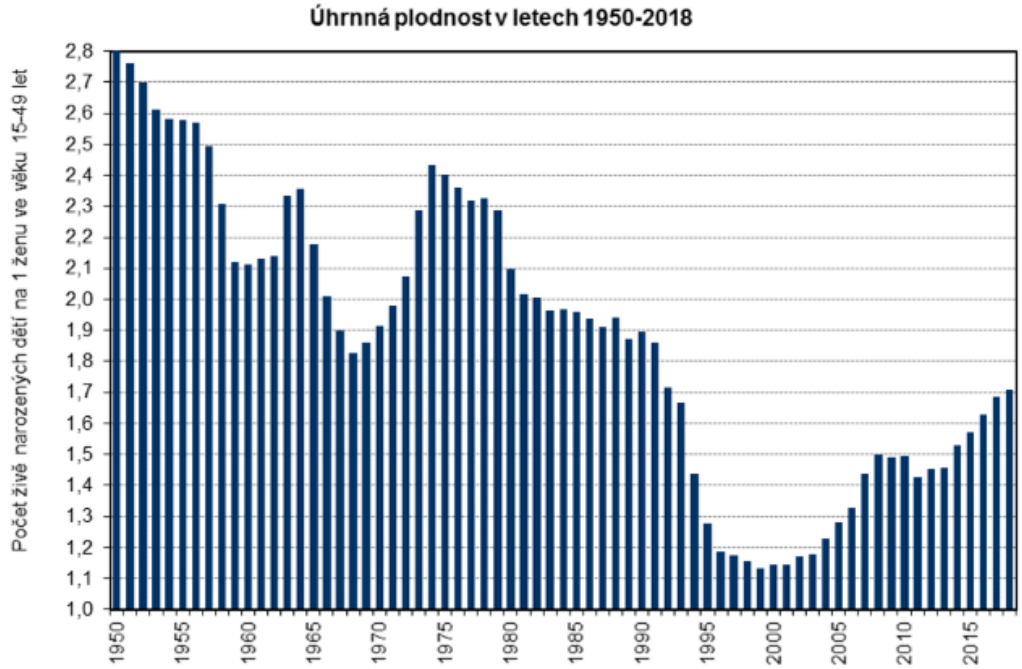

Zdroj: Český statistický úřad, 2019, online

Příloha B:

2Prognóza plodnosti v České republice dle ČSÚ

Ukazatel	2017*	2018	2020	2030	2040	2050
Úhrnná plodnost	1,69	1,69	1,70	1,72	1,73	1,74
Průměrný věk matky při narození dítěte	30,0	30,1	30,1	30,3	30,5	30,6

* Reálná data.

Zdroj: Český statistický úřad, 2018, online

Příloha C: Dotazník výzkumného šetření

Dobrý den,

jsem studentkou 2. ročníku oboru Sociální pedagogika na Univerzitě v Hradci Králové. Touto cestou bych Vás chtěla požádat o vyplnění následujícího dotazníkového šetření, které bude následně sloužit jako podklad pro praktickou část mé diplomové práce s názvem Plánování a příprava na rodičovství v současnosti. Dotazník je zcela anonymní. Cílem je zjistit jaké okolnosti mají vliv na plánování rodičovství a jaké strategie budoucí rodiče používají při přípravě na něj.

Předem Vám děkuji za čas, který věnujete k vyplnění dotazníku.
Kristýna Fabiánová

1. Uveďte prosím, jakého jste pohlaví.
A) Žena
B) Muž

2. Vyberte prosím, Vaši věkovou kategorii.
A) 15-25 let;
B) 26-30 let;
C) 31-35 let;
D) 36-40 let;
E) 41-45 let;
F) 46 a více let.

3. Jakého nejvyššího stupně vzdělání jste dosáhl/a?
A) Základní vzdělání;
B) Střední vzdělání bez maturity;
C) Střední vzdělání s maturitou;
D) Vyšší odborné vzdělání;
E) Vysokoškolské vzdělání.

4. Plánoval/a jste narození svého potomka?

A) Ano

B) Ne

Pokud ne, pokračujte prosím k otázce č. 10.

5. Jak dlouho jste plánoval/a svého potomka?

A) Již od dospělého věku (18 let);

B) Od počátku partnerského vztahu;

C) Po trvalém soužití s partnerem;

D) Od uzavření manželství;

E) Od chvíle, kdy jsem byl/a materiálně zajištěn/a;

F) Od chvíle, kdy jsem si splnil/la veškeré pracovní cíle;

G) Jiná odpověď:

6. Pokud jste u předchozí otázky vybral/a možnost: po trvalém soužití s partnerem, specifikujte prosím, jak dlouho vaše soužití trvalo.

A) 1 rok;

B) 2 roky;

C) 3 roky;

D) 4 roky;

E) 5 let;

F) 6 let;

G) 7 let;

H) Jiná odpověď:

7. S kým jste plánoval/a narození svého potomka?

A) Potomka jsem plánoval/a sám/sama;

B) Potomka jsem plánoval/a společně se svým partnerem/partnerkou;

C) Jiná odpověď:

8. Byl/a jste nucen/a kvůli různým okolnostem své rodičovství odložit?

A) Ano

B) Ne

Pokud ne, pokračujte prosím k otázce č. 10.

9. Jaké okolnosti Vás k odkladu rodičovství přiměly?

A) Nedostatek financí;

B) Pracovní zatížení;

C) Zdravotní stav;

D) Absence partnera/partnerky;

E) Jiné:

10. Připravoval/a jste se na rodičovství před narozením potomka?

A) Ano

B) Ne

Pokud ne, děkuji za Váš čas, tato otázka pro Vás byla poslední.

11. U uvedených způsobů přípravy na potomka, prosím vyberte, jak často jste se během těhotenství tomuto druhu přípravy věnoval/a:

Vysvětlení: Pravidelně= alespoň 1x za týden; často= alespoň 1x za měsíc, nárazově= alespoň 3x za dobu těhotenství.

Druh přípravy	**Nikdy**	**Jen jednou**	**Nárazově**	**Často**	**Pravidelně**
Praktická příprava (návštěva předporodních kurzů)					
Příprava na internetu					
Fyzická příprava (cvičení pro těhotné)					
Materiální příprava (pořízení výbavičky apod.)					
Četba odborné literatury					
Návštěva odborných přednášek či seminářů					
Čerpání zkušeností od svého okolí					
Jiný druh přípravy:					

12. Čeho se týkaly Vámi navštěvované předporodní kurzy?

A) Přípravě na porod;

B) Péči o novorozence;

C) Přípravě na kojení;

D) Životosprávě v těhotenství;

E) Alternativních možností porodu;

F) Jiná odpověď:

G) Předporodní kurzy jsem nenavštěvoval/a.

13. Jakým způsobem jste využíval/a internet při přípravě na rodičovství?

A) Hledání informací a praktických rad týkajících se rodičovství;

B) Zapojení se do internetových diskuzí;

C) Dotazování pomocí internetových online poraden;

D) Četba odborných článků;

E) Sdílení zkušeností s ostatními maminkami na sociálních sítích;

F) Jiná odpověď:

G) Internet jsem při přípravě na rodičovství nevyužíval/a.

14. Jak často se konalo cvičení pro těhotné?

A) 2x týdně;

B) 1x týdně;

C) 1x za měsíc;

D) Jiná odpověď:

E) Cvičení pro těhotné jsem nenavštěvovala.

15. Jakým způsobem jste pořizoval/a výbavičku pro dítě?

A) Věci na dítě jsme dostali od rodiny a známých.

B) Výbavičku jsme si kupovali zcela novou.

C) Výbavu jsme kupovali z druhé ruku, v second-handech.

D) Jiná odpověď:

16. Jakou literaturu jste v rámci přípravy na rodičovství četl/a?

A) Literaturu týkající se vývoje dítěte;

B) Literaturu zaměřenou na popis a průběh porodu;

C) Literaturu spojenou s péčí o dítě;

D) Literaturu týkající se výchovy dítěte;

E) Literaturu popisující alternativní výchovu dětí;

F) Jiná témata:

G) Žádnou literaturu jsem nečetl/a.

17. Od koho jste čerpal/a zkušenosti týkající se přípravy na rodičovství?

A) Od kamarádů;

B) Od rodičů;

C) Od prarodičů;

D) Od odborníků na rodičovskou problematiku;

E) Od dalších maminek v přímém kontaktu (neformální setkávání);

F) Od dalších maminek bez přímého kontaktu (internetové diskuze).

G) Jiná odpověď:

18. Kdo Vám s přípravou na rodičovství pomáhal nejvíce?

A) Rodina;

B) Přátelé;

C) Instruktorka/r předporodních kurzů;

D) Lékařka/ř;

E) Jiná odpověď:

19. Odpovězte prosím, co jste očekával/a od přípravy na rodičovství.

Odpověď:

Děkuji za Váš čas, který jste strávili nad tímto dotazníkem.